

נתמר הלל טרונוך סלם Natmar Hill Truneh Selam

00:00:06:14 00:00:00:02

שמי אנט-מר טירנוך. סלם, שמו של אבי. טגן אבבה, שמה של אמי.

00:00:17:16 00:00:06:16

נולדתי ב"צדא" באזור גונדר, צפון גונדר.

00:00:23:23 00:00:17:19

אביו של אבי, סלם גרמאי - גרמאי נצ'ו.

00:00:35:14 00:00:24:01

אמו של אבי, דבריתו זאודה. אבא של אמי, אבבה אשטה,

00:00:38:02 00:00:35:20

אמא של אמי, טביין אקלה.

00:00:41:14 00:00:39:17

יש פירוש לשם שלך?

00:00:46:00 00:00:41:14

התרגום המילולי של אינט-מר זה:

00:00:54:17 00:00:46:03

"אמא, את מתוקה כמו דבש", אבל יש פירוש סמוי אחר, שעליו מבוסס שמי.

00:01:02:07 00:00:54:17

לאבא שלי היו תשעה אחים, בנים. כמו שאת יודעת,

00:01:07:18 00:01:02:07

באתי לפיה העבודות של הבנים שונות משל הבנות. הבנים לא נכנסים למטבח.

00:01:17:08 00:01:07:20

רק אמא בישלה ודאגה לכל תשעת הבנים לכן כשאני נולדתי, בת, קיבלתי

00:01:22:23 00:01:17:14

את השם אינט-מר פירושו באמהרית, "סלח לאמא",

00:01:28:18 00:01:23:01

גם אם היא לא נחמדה. אמא

היא זו שדואגת לך ומטפלת בך,

00:01:31:15 00:01:28:18

לכן תמיד צריך לסלוח לאמא.
זה הפירוש שאבא סיפר לי.

00:01:34:19 00:01:31:15

וואו! יש לזה שני פירושים?

00:01:38:09 00:01:34:19

כן, האחד, אמא מתוקה כמו דבש.

00:01:51:02 00:01:39:01

השני, לא משנה איזו בעיה יש עם
אמא, אמא זו אמא, תמיד תסלח לה.

00:01:56:05 00:01:53:09

יש לך עוד שמות?

- כן, יש עוד הרבה.

00:02:02:00 00:01:56:12

ספרי לי עליהם.

- אבא של אבי קורא לי "ווללה",

00:02:07:22 00:02:03:03

בעברית הפירוש הוא צופית.

דבש טהור.

00:02:15:07 00:02:09:23

אמו של אבי קוראת לי "יאנצ'י

נאו", שפירושו, "שייך לך".

00:02:26:03 00:02:15:09

היא כינתה אותי כך כי כעת נולדה

לבן שלה ילדה, והיא נותנת לה אותו

00:02:34:10 00:02:26:11

במתנה, הוא שייך לה מעכשיו.

אטיטגב, איילנש ועוד הרבה.

00:02:42:17 00:02:34:13

רגע, מי קורא לך אטיטגב?

- דוד שלי, הפירוש הוא, יופי, שפע,

00:02:49:12 00:02:43:19

משהו שאפשר כל הזמן להתבונן בו,

אפילו משהו מכיל ולא משעמם.

00:02:51:13 00:02:49:14

"טיבלטלש".

00:02:56:09 00:02:51:15

מי מכנה אותך כך?
- דוד שלי, אח של אבא שלי.

00:03:02:08 00:02:56:24

תגידי לי באמהרית.
- אוקיי, אחיו הגדול של אבי.

00:03:07:19 00:03:03:04

טיבלטלש, שפירושו "את מעל כולם".

00:03:12:07 00:03:07:21

למה כל אחד מכנה
אותך בשמות שונים?

00:03:17:22 00:03:12:10

מצד אחד, זה חלק מהתרבות.
זו דרך להביע את אהבתו,

00:03:34:04 00:03:18:19

להביע ולבטא את קשרו עם המשפחה.
מצד שני, דרך השם מתארים

00:03:41:02 00:03:35:04

התרחשויות של אירועים מכוננים
באותה תקופה, יכול להיות

00:03:50:04 00:03:41:05

משפחה, מצב בריאותי,
משהו שקרה להורים, וכו'.

00:03:57:09 00:03:53:03

מקום הלידה שלך, "צדא",
יש פירוש לזה?

00:04:06:03 00:03:57:11

"צדא", נדמה לי שזה טהור,

00:04:24:08 00:04:06:04

אנשים מתורבתים וסובלניים.
גם אנשים חופשים ובעל חירויות.

00:04:33:08 00:04:24:10

את זוכרת משהו מ"צדא"?
מהנוף, מהבית?

00:04:37:20 00:04:33:12

כן, אני זוכרת,
כי עליתי ארצה קצת גדולה.

00:04:46:22 00:04:37:23

נולדתי שם וגדלתי שם.
אני זוכרת את "הגוג'ו", בית מקומי.

00:04:53:00 00:04:46:24

את השכנים, את ההורים של אבי
שגרו בשכנות איתנו.

00:04:59:16 00:04:53:04

במרחק מה מהבית שלנו
גרו גם ההורים של אמי.

00:05:05:10 00:04:59:18

האזור היה רק של יהודים, "פאלשים",
כפי שהנוצרים כינו אותנו.

00:05:15:16 00:05:05:12

במרחק של ארבעה-חמישה
קילומטרים היו גרים הנוצרים.

00:05:22:03 00:05:15:18

אני זוכרת שהיינו משפחה
גדולה מאוד. בחגים ובימי שבת

00:05:28:09 00:05:22:05

היינו מבליים ביחד, אחים,
אחיות, דודים ובני דודים.

00:05:36:06 00:05:28:12

כמו כן, הילדים באתיופיה
עוזרים למשפחה.

00:05:44:23 00:05:36:08

למשל, האח הקטן עוזר לאחים הגדולים.
אנחנו מונים תשעה אחים.

00:05:50:10 00:05:45:13

אני במקום שני, בסדר יורד. אחי
הגדול הוא הבכור. הייתי עוזרת לאמי,

00:05:56:07 00:05:50:12

מנקה את הבית, מבשלת איתה,
נושאת את אחיי הקטנים על גבי.

00:06:01:16 00:05:56:11

הייתי מביאה מים מהבאר. אין שם
מים זורמים בבתים, כמו בישראל.

00:06:12:17 00:06:01:19

לפני שניכנס לשם לעומק, תתארי לי
איך האזור נראה, כמה משפחות היו,

00:06:21:22 00:06:12:21

האם זה אזור חם, קר?
- גרנו בצפון אתיופיה,

00:06:29:20 00:06:21:22

אזור גונדר, צדא.
האזור ירוק מאוד, הרבה עצים.

00:06:44:22 00:06:30:03

לכל משפחה יש שטח אדמה לחקלאות.
מגדלים טף, עדשים, אפונה, חיטה.

00:06:50:18 00:06:45:00

כשאת מסתכלת מהבית,
את רואה אזור פתוח וירוק.

00:07:07:22 00:06:51:14

היינו מתרוצצים שם, עובדים אדמה
יחד עם המשפחה, מנכשים עשבים.

00:07:18:20 00:07:08:01

מה את זוכרת מהבית עצמו?
הכלים, איפה מבשלים, איפה ישנים?

00:07:27:18 00:07:19:03

בהתחלה, כשהיינו משפחה קטנה,
עם שלושה-ארבעה ילדים בבית,

00:07:34:02 00:07:27:24

היה לנו בית מקש. לאחר מכן,
אבא בנה בית ענק מפחונים.

00:07:37:19 00:07:34:04

זה היה נחשב בית מודרני.
בבית היה לנו "מדב",

00:07:41:02 00:07:37:22

מקום מוגבה המשמש כמקום שינה.
- זה היה בבית הראשון או השני?

00:07:53:12 00:07:41:05

בשניהם. היו מיטות עשויות מרצועות
עור או מקרשים. או שישנים על הרצפה.

00:07:58:04 00:07:53:15

לנו היו הרבה מיטות ו"מדב".
- איך בונים "מדב"?

00:08:06:07 00:07:58:06
מבוץ וקש, וטרסה הבנויה מאבנים,
בליטה בצורת כיסא שעליו ישנים.

00:08:07:24 00:08:06:09
עושים את זה רק מקש ובוץ?

00:08:25:24 00:08:08:01
זו טרסה מאבנים שמדביקים אותה בבוץ
מעורבב עם קש, אשר משמש כבטון.

00:08:33:13 00:08:26:02
אחרי שמתייבש ניתן לישון עליו.

00:08:44:13 00:08:33:15
נניח שאנו עומדים בפתח הבית,
מה יש מימין, משמאל ומלפנים?

00:08:54:19 00:08:44:15
משמאל יש "מדב" ענק
שמשמש מקום שינה לילדים.

00:09:03:21 00:08:54:22
באמצע הבית יש מדורה לבישול,
מאחורה יש מדורה גדולה, בנויה

00:09:08:16 00:09:03:24
באופן מוגבה, עליה מכינים
אינג'רה ודבו - לחם.

00:09:16:04 00:09:08:19
כמו כן, מימין, "מדב" צר יותר
שמשמש ככיסא, סוג של ספסל. מאחורי

00:09:23:19 00:09:16:04
ה"מדב" יש חדר שינה של ההורים.
בנוי בנפרד. כשאת עולה קצת משם,

00:09:30:01 00:09:24:14
יש "גוטה", כלי קיבול לאחסנת
יבול או תבואה שנאספה מהשדה.

00:09:34:02 00:09:30:01
היו "גוטות" גדולות,
כי אבא היה חקלאי חרוץ,

00:09:37:09 00:09:34:04
היה מפיק הרבה יבול מהשדה.
לפעמים, בחורף,

00:09:42:18 00:09:37:16
גשם חודר ל"גוטות" בחוץ,
לכן הגוטות הגדולות נמצאות בבית,

00:09:49:18 00:09:42:20
כדי למנוע זאת.
אני זוכרת הכול, כל פרט.

00:09:55:09 00:09:49:23
הריח של האוכל, איך שמבשלים.
- מבשלים בתוך הבית?

00:10:00:03 00:09:55:12
בדרך כלל בחורף מבשלים בתוך הבית.
בקיצ את יכולה לבשל בחוץ,

00:10:04:16 00:10:00:07
כשיש שמש ולא מזג אוויר חורפי.

00:10:09:23 00:10:04:16
איך העשן יוצא החוצה
כשמבשלים בתוך הבית?

00:10:17:16 00:10:10:01
בבית מהקש, אין בעיה עם העשן.
בבית מפחונים, פותחים את החלונות.

00:10:24:09 00:10:17:22
אין סכנת שריפה?
- יש.

00:10:28:14 00:10:24:11
ההורים זהירים מאוד,
דואגים להקפיד על זה.

00:10:33:18 00:10:28:16
גם האחים הגדולים מקפידים.
בערב מכבים את האש, לפני השינה,

00:10:36:18 00:10:33:22
שלא יהיו שריפות ופגיעות.

00:10:42:20 00:10:36:20
היו מקרים של שריפות, אבל לא אצלנו.
- את זוכרת את המקרה?

00:10:45:22 00:10:42:21
כן, אני זוכרת מקרה שריפה אחד.
סיפרו לנו למחרת בבוקר.

00:10:50:15 00:10:45:22
כשראינו את המקום, היה רק
אפר ופחם. סיפרו לנו שזה קרה

00:10:52:22 00:10:50:15
כי לא כיבו את האש בלילה.

00:10:55:00 00:10:53:00
לא היו פגיעות בנפש,
בנס כולם ניצלו.

00:10:57:08 00:10:55:12
זה היה אצל השכנים?
- כן, שכנים. מול הבית שלנו.

00:10:59:21 00:10:57:10
לא שמעתם צעקות בלילה?
- לא, לא שמענו.

00:11:07:00 00:10:59:24
לא זוכרת ששמענו צעקות.
רק בבוקר שמענו על המקרה.

00:11:14:06 00:11:07:03
כשהורים שלך יוצאים מהבית
ואתם נשארים, מה עושים עם האש?

00:11:17:14 00:11:14:09
הם מזהירים ומתדרכים את האחים
הגדולים. משאירים אוכל מוכן

00:11:23:11 00:11:17:17
אם יש ילדים קטנים,
ומזהירים שלא ידליקו אש.

00:11:29:14 00:11:23:16
מזהירים אותנו, מזהירים אותנו מאוד.
אם יש ילדים גדולים, מתדרכים אותם.

00:11:35:18 00:11:30:02
בדרך כלל כשיוצאים לניחום אבלים,
חתונות, יוצאים למרחקים גדולים

00:11:39:11 00:11:35:21
ונשארים שניים שלושה ימים,
ולפעמים נעדרים מהבית לשבוע ימים,

00:11:42:02 00:11:39:12
לכן הילדים הגדולים בבית

לוקחים אחריות על הבית.

00:11:45:24 00:11:42:06

לפעמים גם השכנים עוזרים,
בודקים שהכול תקין.

00:11:50:06 00:11:46:02

היה מקרה שההורים שלך נעדרו
מהבית למשך ימים שלמים?

00:11:54:11 00:11:50:08

אצלנו לרוב קרובי משפחה
רבים גרים בשכנות.

00:11:56:10 00:11:54:14

אבל, כן, היו מקרים כאלה.

00:11:57:18 00:11:56:11

את זוכרת?
- כן, אני זוכרת.

00:12:04:19 00:11:57:21

במיוחד אני זוכרת שאמא תדרכה אותנו
לפני היציאה, איך עושים ככה וככה.

00:12:08:24 00:12:04:21

מה זה "תעשו ככה וככה"?
תסבירי לי מה היא אמרה.

00:12:14:24 00:12:09:08

איך מכינים אוכל, איך מכינים רוטב,
איך מכבים את האש אחרי השימוש.

00:12:20:12 00:12:15:11

איך מחלקים אוכל לאחים שלך,
לפני שהיא יוצאת, הראתה הכול.

00:12:24:05 00:12:20:16

אחרי זה את לוקחת על עצמך
את תפקיד האמא.

00:12:26:07 00:12:24:05

את זוכרת מקרה שהיא יצאה?

00:12:29:11 00:12:26:10

בוודאי. אני זוכרת אותה יוצאת
לבושה בבגדים חגיגיים לאירועים.

00:12:32:23 00:12:29:13

לאן היא הולכת?

- בדרך כלל היא יוצאת לחתונות.

00:12:47:16 00:12:33:01
גם ללוויות, נחום אבלים, למסיבות,
ראש השנה, ימי כיפור, כשנולד תינוק.

00:12:56:03 00:12:47:18
אשמח אם תתני לי דוגמא שלקחת
אחריות על הבית כי ההורים יצאו.

00:13:00:22 00:12:56:07
איך התמודדת עם התפקיד?
לכמה ימים ההורים נעדרו מהבית?

00:13:06:02 00:13:01:02
ראשית, כשמוטלת עלייך האחריות,
עלייך לעמוד בה, להצליח בה,

00:13:11:23 00:13:06:05
הרי מלמדים אותך מגיל קטן.
מגיל שלוש, ארבע, חמש.

00:13:18:12 00:13:12:00
את עוקבת אחריהם ומחקה אותם.
הם גם מראים לך איך להתנהג.

00:13:22:19 00:13:18:15
אני זוכרת, כשאמי
מסיימת להכין אינג'רה,

00:13:26:00 00:13:22:20
הייתה נותנת לי להכין
"צ'ילחה", אינג'רה קטנה.

00:13:29:21 00:13:26:03
אמא מחזיקה את ידי ושופכת איתי
את המחמצת על המחבת להכנת האנג'רה.

00:13:31:17 00:13:29:23
אחרי זה כבר התחלתי להכין לבד.

00:13:33:15 00:13:31:17
בת כמה היית
כשהתחלת להכין אנג'רה?

00:13:39:04 00:13:33:19
חמש-שש בערך. בנוסף,
כשמכינים ווט (רוטב),

00:13:45:12 00:13:39:06

אמי נותנת לי לערבב, שמה לי
על כף היד כדי שאטעם ואוודא

00:13:48:05 00:13:45:14
שהווט טעים ולא חסרים בו תבלינים.
שכמות המלח תקינה, כמות החריף,

00:13:49:21 00:13:48:08
המבוגרות לרוב
מריחות את הרוטב,

00:13:53:12 00:13:49:24
אבל מראים לך מגיל
קטן ומלמדים אותך.

00:13:57:12 00:13:53:12
מה עוד את זוכרת שאמא
שלך לימדה אותך?

00:14:01:18 00:13:57:16
אמא שלי לימדה אותי על זה.
עוד לימדה אותי איך יוצרים

00:14:05:20 00:14:01:20
"אגלגיל", "מודאי", כלי בית
אחרים. את זה למשל...

00:14:06:18 00:14:05:20
תראי לי.

00:14:10:03 00:14:08:23
תרימי קצת למעלה.

00:14:20:21 00:14:10:12
זה "אגלגיל", שמים בו בגדים,
אוכל, תכשיטים,

00:14:24:22 00:14:20:24
כגון טבעות, שרשראות.

00:14:27:16 00:14:24:24
את ייצרת את זה?

00:14:33:21 00:14:27:20
כן, אני עשיתי זאת. זה עשוי מחוטים.
עושים כאלו גם מקש ועשבים.

00:14:37:14 00:14:34:01
בת כמה היית כשעשית את זה?

00:14:42:22 00:14:37:16
כשהייתי בכיתה ז', אם אינני טועה.
- ממה עוד זה עשוי?

00:14:57:01 00:14:42:24
עשוי מקש ועשבים
שתפורים בחוטים.

00:15:12:18 00:14:57:01
משתמשים בחוטים עם צבעים
שונים ליצירת הצורות השונות.

00:15:14:19 00:15:12:24
את זה לימדה אותך...
- אמא לימדה אותי.

00:15:20:05 00:15:14:21
איך עשית את העור?
- או שאת עושה את בעצמך,

00:15:26:23 00:15:20:08
או שנותנת לבעל מקצוע לעשות זאת.
את זה אמי הדביקה בעצמה.

00:15:36:13 00:15:26:24
אולם יש מומחים שמדביקים את העור.
למשל, את ההוא שם, הדביק בעל מקצוע.

00:15:41:13 00:15:38:19
אמרת שאת שומרת על תינוקות.

00:15:43:02 00:15:41:13
כן, על הקטנים.

00:15:46:14 00:15:43:02
האם תוכלי להסביר לי
איך מטפלים בעולל רך?

00:15:50:24 00:15:46:16
כן, כשנולד תינוק,
בהתחלה האם שמטפלת בו

00:15:58:24 00:15:51:01
מועברת לגוג'ו, לנידה, למשך 40 יום
אם נולד בן, 80 יום אם נולדה בת.

00:16:04:09 00:15:59:02
אני זוכרת, אחרי שהיא נכנסת לנידה,
היא מראה לך איך לטפל בתינוק.

00:16:11:03 00:16:04:12
איך מחזיקה אותו, איך נושאת אותו
על הגב כך שלא ייפול וייפגע.

00:16:14:22 00:16:11:05
את זוכרת שהיא לימדה אותך את כל זה?
- כן, בטח, אני זוכרת.

00:16:23:18 00:16:15:02
לא פחדת? את זוכרת איך הרגשת?
-זה מאוד משמח לחבק את העולל.

00:16:29:08 00:16:23:18
אפילו, כשילדות בתקופת נידה,
הייתי מתגנבת ונכנסת אליה לחדר,

00:16:35:02 00:16:29:11
אז אני נחשבת טמאה וכך מתאפשר לי
להישאר שם אפילו יומיים-שלושה.

00:16:39:13 00:16:35:05
בזמן הזה את מחזיקה את התינוק.
בנוסף לכך, בדרך כלל היולדות

00:16:47:08 00:16:39:16
מתאפרות עם "קול" כי מקבלות
טיפולים מעולים ודואגים להן.

00:16:50:13 00:16:47:10
למה צריך את האיפור ב"קול"?
- כדי שייראו יפות.

00:16:55:10 00:16:50:16
גם כי יש להן הרבה זמן פנוי
כרגע, הן בחופשת לידה.

00:17:01:21 00:16:55:12
ואנחנו הילדות גם מתאפרות יחד איתן,
לכן היינו מתגנבות לחדר הנידה.

00:17:09:16 00:17:01:24
ממה ה"קול" עשוי?
- זה עשוי מקריסטל,

00:17:14:13 00:17:09:19
אבנים שחורות, חלקות ונוצצות.
כותשים את האבן לגרגירים דקים,

00:17:21:18 00:17:14:16
קונים את זה בחנויות.

אבל בכפר משתמשים בפחם טחון.

00:17:29:01 00:17:21:20
מערבבים את הפחם הטחון עם קצת
חמאה ומורחים על הגבות והריסים.

00:17:35:09 00:17:30:17
משתמשים עם הפחם
גם לניקוי שיניים.

00:17:42:23 00:17:38:13
כשנותנים לך לטפל בתינוקות
את מרגישה גאוה,

00:17:53:08 00:17:43:02
זה נותן לך תחושה שאת בוגרת
כאילו שאת אמא ואבא. את גאה!

00:17:58:20 00:17:53:12
יש כאלו שלא אוהבות את זה,
אבל אני מאוד אהבתי זאת.

00:18:06:07 00:17:58:20
איך מטפלת בתינוק?
האם אמא נמצאת לצידך?

00:18:09:19 00:18:06:10
אם את ילדה קטנה,
אז אמא צריכה להיות לצידך.

00:18:17:20 00:18:10:06
אם את די גדולה אז אפשר לטפל לבד.
למשל, בגיל עשר הייתי מטפלת לבד.

00:18:23:14 00:18:18:01
הייתי יוצאת עם התינוק על גבי,
ואם התינוק בוכה או רעב, חוזרת.

00:18:31:13 00:18:24:21
איך את שומרת על הניקיון,
היה חיתול?

00:18:42:08 00:18:31:17
האמהות מאלתרות חיתול מבדים.
לפעמים, אם התינוק משתין עליך,

00:18:46:17 00:18:42:09
את מכבסת את הבגד שלך ומחליפה.

00:18:50:14 00:18:48:02

היית עוזרת בעוד עבודות, למשל לאבא?

00:19:01:01 00:18:50:18
בבית, לרוב, הייתי עוזרת לאמא,
מסדרת את הבית,

00:19:06:24 00:19:01:04
מבשלת אוכל, ווט,
כותשת וטוחנת גרעינים,

00:19:20:11 00:19:07:02
אצלנו, במשפחה, אחים ואחיות שלי,
בדרך כלל עוזרים לאבא בעבודות שדה.

00:19:28:08 00:19:21:22
יש משהו ספציפי שאת זוכרת?
- בטח, אני זוכרת שהולכים לשדה

00:19:36:12 00:19:28:12
ולוקחים אוכל כגון
אינג'רה, דבו - לחם,

00:19:42:10 00:19:36:14
פיטפיט (לחם מרוסק ומעורבב
עם רטבים), כל דבר שיש בבית.

00:19:46:22 00:19:42:13
זה רחוק מהבית?
כמה רחוק זה?

00:19:54:23 00:19:47:00
שלושה-ארבעה קילומטרים.
בדרך כלל גם עובדים יחד איתם.

00:19:58:03 00:19:55:00
עוזרים בניכוש עשבים,
ב"גולגולו" (פירוק גושי אדמה).

00:20:09:08 00:19:58:05
האחים ובני דודים עובדים ב"דביאט".
- מה זה "דביאט"?

00:20:19:24 00:20:10:02
עושים הגרלה לקביעת תורות, לעבוד
בקבוצות, כל פעם בשדה של מישהו אחר.

00:20:24:21 00:20:20:01
זה בדיוק כמו שאמהות עושות עם יצירת
חוטים לעשיית גלימות והלבוש המסורתית.

00:20:33:24 00:20:24:24
בתור שלך, כל האחים והדודים
באים ועובדים בשדה שלך.

00:20:39:14 00:20:34:20
למחרת עוברים לתור הבא,
לפי ההגרלה שהתקבלה.

00:20:45:13 00:20:39:17
זה היה נהדר שכולם עובדים בצוות.
- היו שרים תוך כדי העבודה?

00:20:54:18 00:20:45:15
כן, שרים, מתבדחים,
צוחקים זה על זה.

00:20:56:05 00:20:55:03
העבודה לא קלה בכלל.

00:21:05:15 00:20:56:10
איך העבודה?
- ניכוש עשבים בכפיפה, כל היום.

00:21:13:09 00:21:05:22
עבודה מאוד קשה אבל זה שעובדים
עם אחים ודודים, זה מקל עלייך.

00:21:21:15 00:21:13:13
מבינים זה את זה,
יש סימפטיה הדדית.

00:21:26:19 00:21:21:15
איזה שירים שרים? זוכרת?

00:21:30:01 00:21:26:19
שירים עממיים בעיקר,
ב"מסינקו" (גיטרה עם מיתר אחד).

00:21:36:01 00:21:30:04
שרים עם "מסינקו" בעבודה?
- לא, אין, אבל שומעים שירים עם זה.

00:21:42:06 00:21:36:05
בנוסף, שירים שמעוררים
מוטיבציה, שמפיגים את העייפות.

00:21:46:12 00:21:42:09
כמו מה?
- כמו "ארה בלאו, ארה גובז",

00:21:52:13 00:21:46:15
מה שמעלה את המורל והמוטיבציה.
יש שירים רבים של זמרות.

00:21:59:01 00:21:53:05
כמו כן, גם שירי אהבה, שירים כמו
ההיא שאוהב, לאן נעלמה לי וכו'.

00:22:05:04 00:21:59:03
כל מיני שירים כאלה. בדרך כלל
היינו צוחקים ומסתלבטים ככה.

00:22:18:01 00:22:11:05
יש שיר שאת זוכרת?
השמיעי לי בבקשה.

00:22:24:07 00:22:22:16
אנסה להיזכר
ולחזור לזה בהמשך.

00:22:38:01 00:22:27:01
בדרך כלל הכול היה סביב
שירי אהבה, צחוקים כגון,

00:22:42:19 00:22:38:01
שר לה, שרה לו...
קרץ לה, קרצה לו...

00:22:45:13 00:22:43:08
היה כיף.

00:22:54:22 00:22:45:16
ודיבורים על מי עומדת
להתחתן, מי מאורסת.

00:22:58:07 00:22:55:04
"Issue Issue"
- כן, מעניין.

00:23:03:06 00:22:58:17
איך הקשר ביניכם
לבין הסביבה הנוצרית?

00:23:18:07 00:23:03:10
המשפחה שלי גרה שם דורות והייתה
להם אדמה, מקום משל עצמם.

00:23:23:07 00:23:18:11
המקום היה ידוע כמקום
של יהודים, ביתא ישראל.

00:23:25:19 00:23:23:10
לכן היה לנו קשרים
מצוינים עם הנוצרים.

00:23:29:06 00:23:25:19
יש כבוד הדדי, היינו חברים,
היינו מתייעצים זה עם זה,

00:23:38:16 00:23:29:08
מזמינים אותנו לחתונות, וגם אנחנו,
הסבים וההורים שלי, הזמינו אותם.

00:23:45:20 00:23:39:01
היו גם ההעלבות בסתר, אמירות
מסוג "קייילה", "בודה" שמות גנאי,

00:23:58:18 00:23:45:24
אבל אין פגיעות ישירות, כי המשפחה
שלנו ידועה כטובה ורוחשים לה כבוד.

00:24:02:14 00:23:58:21
כמו סלאם גרמאי, טירונך
סלאם, אדיסו סלאם, אבבה אשטה...

00:24:08:12 00:24:02:16
אנשים מכובדים.
היה כבוד וחיים משותפים.

00:24:13:20 00:24:08:15
הם יודעים של מי האדמה.

00:24:18:22 00:24:13:23
היו חיכוכים בין היהודים לנוצרים
אבל לא מפני שאנחנו יהודים.

00:24:26:21 00:24:19:00
זה היה קשור לסכסוכים בגלל אדמה,
אדמה זה זהב, ממנה כולם מתפרנסים.

00:24:31:06 00:24:26:23
לרוב סכסוכים עקב גבולות לא ברורים.
- את זוכרת מקרה מסוג זה?

00:24:34:03 00:24:31:09
כן.
- ספרי לי על אחד כזה.

00:24:38:17 00:24:34:03
הנוצרים היו תובעים את היהודים

על בעלות לאדמה

00:24:43:09 00:24:38:18

כי היהודים לא מפה במקור
ולא נולדו פה.

00:24:49:21 00:24:43:15

אז גם מכנים אותך
"קייילה" או "פלאשה".

00:24:54:23 00:24:49:22

זה קרה אצלכם במשפחה?
- אצלנו לא היו מקרים כאלה.

00:24:57:06 00:24:55:10

או אצל שכנים שלכם?

00:25:00:05 00:24:57:08

גם לא, כי אנחנו
גרנו באזור "צדא", שידוע

00:25:04:13 00:25:00:05

כמקום של יהודים.

00:25:10:04 00:25:06:11

מי היה השליט
באותה תקופה?

00:25:14:04 00:25:10:04

היה זה היילה סלאסי, הקיסר.

00:25:26:18 00:25:16:02

גם בתקופת הלימודים זה היה הוא,
אחרי זה, כשהייתי בכיתה ז',

00:25:30:09 00:25:26:19

התחלף השלטון.
- אוקיי, נחזור לזה אחר כך.

00:25:37:14 00:25:30:14

מה היו החוקים בתקופה שלו?
- לא היו אדמות ליהודים.

00:25:51:03 00:25:38:14

היהודים היו צריכים לשלם שני מיסים:
מיסים לנוצרים ולממשלה.

00:25:53:00 00:25:51:10

באמת?

- כן.

00:25:55:14 00:25:53:00
כמה מיסים משלמים?

00:25:58:18 00:25:55:18
תלוי מה גודל האדמה שאת מעבדת,
אם את מעבדת מקום גדול,

00:26:02:20 00:25:58:21
תשלמי אחוזים גדולים יותר.

00:26:08:22 00:26:02:20
הם מאמינים שכביכול
שהשכירו לך את האדמה,

00:26:12:09 00:26:08:24
ואת צריכה לשלם עבור שכירות.

00:26:16:04 00:26:12:09
לכם הייתה אדמה?
- כן, לנו הייתה אדמה,

00:26:18:04 00:26:16:08
ולא הייתה לנו בעיה.
רבים מהשכנים שלנו,

00:26:22:07 00:26:18:07
לא הייתה להם אדמה.
- את זוכרת שהיו תרעומות?

00:26:27:21 00:26:22:09
ואי שביעות רצון מצד היהודים?
- כן, אני זוכרת. היו הרבה ויכוחים

00:26:34:23 00:26:27:23
וסכסוכים. אבא שלי היה מגשר
ביניהם ומיישב סכסוכים.

00:26:37:20 00:26:35:01
כמה הם דרשו שישלמו להם?
- הם לא דרשו רק תשלום,

00:26:43:11 00:26:37:22
אלא גם דרשו לקבל
את האדמה שלהם.

00:26:51:00 00:26:43:14
אבא שלי היה ידוע בסביבה כעובד חרוץ
וגם היה משמש סנגור עבור היהודים,

00:26:57:22 00:26:51:03
והיה כותב להם מכתבים לבית המשפט
ומפרט למה זה לא נכון לדרוש מהם

00:27:07:02 00:26:57:24
לשלם מיסים, כי זה הרכוש שלהם,
הם נמצאים כאן דורות רבים.

00:27:14:15 00:27:07:05
לפעמים דורשים מהם לעזוב את האדמה
והמבוגרים משני הצדדים דנים בנושא,

00:27:20:03 00:27:15:15
מחליטים כמה לשלם עבור מיסים.

00:27:23:21 00:27:20:06
לפעמים הנושא מגיע לפתחו
של בית המשפט, לבית המשפט בגונדר.

00:27:27:11 00:27:23:24
אז בית המשפט מחליט.
- מה הוא מחליט?

00:27:34:23 00:27:27:19
בדרך כלל בית המשפט מחליט
שישלמו מיסים לנוצרים.

00:27:41:06 00:27:36:07
בדרך כלל גם נותנים שוחד.
שוחד מאוד עוזר. היה הרבה שוחד.

00:27:47:23 00:27:41:08
אני זוכרת כשהייתי ילדה קטנה, כל
יום ראשון מוקדם בבוקר היו באים

00:27:51:23 00:27:48:00
הרבה אנשים ומחכים לאבא שלי.
הייתי שואלת את אבא שלי,

00:27:59:16 00:27:51:24
למה מחכים לך מוקדם בבוקר,
הרי אתה לא בית כנסת.

00:28:00:02 00:27:59:19
אז הוא היה עונה לי,

00:28:05:03 00:28:00:04
לפעמים זה יותר מבית כנסת, לאנשים
יש בעיות, בעיות הקשורות לאדמה.

00:28:06:19 00:28:05:05
הוא היה כותב להם מכתבים.

00:28:09:03 00:28:06:20
לפעמים הייתי קוראת את המכתבים,
אבל לא ממש הבנתי מה כתוב בהם.

00:28:13:18 00:28:09:05
הייתי קטנה מכדי להבין הכול.
אבא היה הולך לעיר, לגונדר,

00:28:18:21 00:28:14:00
הייתי שואלת אותו למה הוא הולך,
הוא היה אומר שהוא מייצג אותם

00:28:24:10 00:28:19:01
בבית המשפט. אבל אני לא ממש זוכרת
מה היו התוצאות של הייצוג המשפטי.

00:28:30:13 00:28:25:00
בואי נחזור לבית הספר,
מתי התחלת ללמוד בבית ספר?

00:28:35:11 00:28:30:17
התחלתי לימודים מאז שאני
זוכרת את עצמי, מגיל חמש-שש.

00:28:38:22 00:28:35:13
אבא שלי לימד אותי בבית
קרא וכתוב.

00:28:46:11 00:28:39:08
את זוכרת איך הוא היה מלמד אותך?
- עם ספרים, מחברות, עטים ועפרונות.

00:28:55:20 00:28:46:24
הוא היה מלמד אותי את האותיות.
יש חוברת עם האותיות באמהרית.

00:29:00:05 00:28:55:23
הייתי לומדת ממנה.
ואז הוא היה בוחן אותי.

00:29:08:12 00:29:00:07
נותן לי ציון, היה אומר לי כמה
קיבלתי. אחרי שהתקדמתי עם זה,

00:29:12:17 00:29:08:14
היה אומר לי לקרוא בספרים
והייתי מקריאה.

00:29:14:15 00:29:12:17
היה מלמד אותך לבד?

00:29:21:16 00:29:14:21
לא, גם אחי ואחותי למדו איתי.
- שלושתכם?

00:29:26:16 00:29:22:10
מתי הוא היה מלמד אתכם?
הרי הוא בעבודה, לא?

00:29:34:19 00:29:26:23
בדרך כלל בשישי שבת, בחגים,
כשהוא מתחיל עבודה מאוחר.

00:29:48:21 00:29:35:01
גם בתקופת הקיץ. כי בקיץ
אין עבודות שדה, רק בחורף.

00:29:55:09 00:29:48:23
אין עבודות בשדה.
- איפה הוא לימד אתכם?

00:30:04:10 00:29:55:13
או בבית, על ה"מדב",
או בחוץ, מתחת לעצים.

00:30:09:19 00:30:04:10
רצית ללמוד?

00:30:21:07 00:30:10:17
ראשית, אבי והמשפחה שלי
באופן כללי היו משכילים.

00:30:28:12 00:30:21:10
שנית, גרנו בסביבה קרובה לעיר,
שם יש מודעות לחשיבות הלימודים.

00:30:34:23 00:30:28:13
המשפחה שלי האמינה שחינוך חיוני
מאוד כדי להסתדר ולהתקדם בחיים.

00:30:39:10 00:30:35:00
הם היו מדרבנים אותי ללמוד.
בגיל חמש-שש לשבת וללמוד

00:30:49:19 00:30:40:12
זה אולי קצת לא סביר,
אבל היה לי רצון גדול ללמוד.

00:31:03:20 00:30:49:23
דרך ההתמדה בלימודים, לאן
הם האמינו, שניתן להגיע?

00:31:20:16 00:31:04:05
להיות מורה, מנהל בתי ספר,
מושל מחוזי, שר, ועוד משרות בכירות.

00:31:27:21 00:31:20:18
היו הרבה חלומות גדולים
שאפשר להגשים.

00:31:40:23 00:31:27:22
אחיה הגדול של אמי
היה בארץ בשנת 62,

00:31:47:15 00:31:40:24
וחזר לאתיופיה, זו הייתה עוד
דרך שבה נחשפתי לחשיבות החינוך.

00:31:50:15 00:31:47:17
כלומר, למשפחה שלי הייתה מודעות
גדולה מאוד לחשיבות החינוך.

00:31:54:03 00:31:50:19
את זוכרת את זה?
בעצם היית ילדה קטנה.

00:32:00:12 00:31:54:06
לא, אני לא זוכרת.
הייתי קטנה.

00:32:10:09 00:32:00:14
ואיך המשכת את הלימודים?
- נפתח בית ספר עד כיתה ג' ע"י אלה

00:32:16:17 00:32:10:13
שחזרו מישראל, דרך ארגון
"אורט". היה קשר טוב עם ישראל.

00:32:23:23 00:32:16:17
אלה שחזרו מישראל התחילו ללמד.

00:32:33:21 00:32:24:01
בלי הבדלי גילאים, האחים, הדודים
המבוגרים, בהתחלה מתחת לעצים,

00:32:37:17 00:32:34:00
עד שסיימו לבנות את בית הספר,

אחרי זה עברנו לבית הספר הבנוי.

00:32:41:07 00:32:37:19

זה היה עד כיתה ג',
בית ספר ליהודים.

00:32:45:01 00:32:41:08

את זוכרת שבנו את בית הספר?

00:32:50:15 00:32:45:02

כן, זוכרת. היה ממש משמח
לראות בית ספר ליהודים.

00:33:00:14 00:32:50:17

עד שסיימו לבנות, למדנו מתחת
לעץ גדול ליד הבית שלנו.

00:33:04:17 00:33:00:16

אחרי זה עברנו לבית הספר.
היה ממש ממש משמח.

00:33:07:22 00:33:04:20

מי היה אוסף אתכם?

00:33:10:19 00:33:07:23

יש בית ספר,
את מסיימת בבוקר את עבודות

00:33:26:12 00:33:10:19

בבית ורצה לבית הספר, המורים מחכים
לנו ב-2 בבוקר (8) לפי השעון אתיופי.

00:33:27:23 00:33:26:13

איזה עבודות יש לך בבוקר?

00:33:40:15 00:33:31:14

לבשל, להביא מים מהבאר,
לסדר את האחיות הקטנות, לחלוב פרות.

00:33:51:22 00:33:40:17

היו לנו הרבה פרות, מוסרים את הפרות
לרועה הצאן ורצים לבית הספר.

00:33:57:13 00:33:52:04

מה את זוכרת מהעבודות בבוקר?

00:34:01:21 00:33:57:15

אני זוכרת שבערב, אמא אמרה
לנו אילו מטלות צריך לעשות.

00:34:08:17 00:34:01:22

מי מביא מים,
מי חולב, מי מבשל וכו'.

00:34:17:06 00:34:08:19

אני זוכרת שהיינו רבים
על המטלות, מי יעשה מה.

00:34:25:02 00:34:17:09

אמא הייתה אומרת לסגור את זה בערב,
מי עושה מה, כדי שלא יהיו בעיות.

00:34:28:23 00:34:25:04

כדי שכולם יגיעו לבית הספר בזמן.

00:34:34:21 00:34:28:23

לפעמים היינו מאחרים
לבית הספר בגלל העבודות.

00:34:41:14 00:34:34:21

את מגיעה לבית הספר מסורקת,
יש מסדר בוקר.

00:34:46:02 00:34:41:17

המורים בודקים את הסדר והניקיון
שלנו, שיער ולבוש. היינו מפחדים.

00:34:49:21 00:34:46:06

היו בדיקות?
- בטח! היו בודקים אותנו בקפדנות.

00:34:57:19 00:34:49:23

אפילו את תלמידי כיתות
ה-'ו' היו בודקים.

00:35:01:08 00:34:58:06

עומדים בטור, מעלים דגל.

00:35:05:04 00:35:01:10

תפסו אותך פעם בבדיקות
כי לא עמדת בדרישות?

00:35:06:00 00:35:05:06

כן, תפסו אותי פעם אחת.

00:35:10:00 00:35:06:03

ספרי לי על זה, מה קרה?
- לא הייתי מסורקת היטב.

00:35:16:17 00:35:10:02

היה לי לכלוך על הראש.
סחבתי תבן של ה"טף".

00:35:18:14 00:35:16:19
לאן סחבת את התבן?

00:35:26:09 00:35:18:16
אחרי שקוצרים את ה"טף", אוספים
במקום אחד, ואנחנו עוזרים באיסוף.

00:35:34:15 00:35:26:11
באותו בוקר היה הרבה תבן על הראש
שלי, ונכנס לשיעור ולא הסתרקתי.

00:35:36:21 00:35:34:24
לפעמים גם הייתי מאחרת...

00:35:40:23 00:35:36:21
חכי, חכי, תסיימי
את הנושא הזה קודם.

00:35:42:19 00:35:41:02
הגעת לא מסורקת,
מה היה בסוף?

00:35:45:02 00:35:42:19
הורו לי לחזור הביתה,
להסתרק ולחזור שוב.

00:35:51:02 00:35:45:06
חברה באה והוציאה לי את כל התבן.
- היית מסתובבת עם מסרק?

00:35:55:10 00:35:51:05
כן, היה לי מסרק קטן.
כי אין לך זמן בבוקר.

00:35:57:23 00:35:55:15
אחרי שהסתרקתי, אמרתי למורה,

00:36:01:22 00:35:57:23
"מאסטר, סיימתי ואני מסודרת".
ואז הוא הרשה לי להיכנס.

00:36:07:04 00:36:02:05
קוראים "מאסטר" למורה?
- כן.

00:36:12:06 00:36:07:04
מה עוד עושים במסדר?

- בודקים שהתלמידים מסודרים

00:36:22:04 00:36:12:09
ומעלים את דגל הלאום לתורן.
- כשמעלים דגל, מה אתם אומרים?

00:36:27:09 00:36:22:07
שרים את ההמנון של המדינה.
- את זוכרת את השיר?

00:36:30:02 00:36:27:12
לא ממש. לא זוכרת
איך זה הולך.

00:36:34:21 00:36:30:02
תנסי רק את המילים,
בלי המנגינה.

00:36:39:11 00:36:34:21
כשמעלים דגל, נותנים
כבוד, מצדיעים...

00:36:42:15 00:36:39:15
אני רוצה לשמוע את המילים
של ההמנון.

00:36:44:19 00:36:42:15
לא זוכרת בדיוק.
- רק כמה מילים...

00:36:50:21 00:36:46:05
המדינה שלנו, תהי פורייה,
ירוקה, תתפתחי וכו'.

00:36:52:18 00:36:51:01
שרים על המדינה?

00:36:57:07 00:36:53:03
כן, שרים על המדינה, המדינה זה העם,
כלומר שרים שיהיה טוב לעם.

00:37:10:05 00:36:57:14
היילה סלאסי היה אומר, גם כשאני
מלך, אני דואג לאזרחי המדינה.

00:37:17:21 00:37:10:20
הוא לא רצה שישתחוו לו.
- זה מעניין, זה מה שרציתי להבין.

00:37:22:20 00:37:18:06

מה ההמנון מתאר ומבטא?

00:37:33:04 00:37:22:22

שהמדינה תתפתח ותצמח,
שתשרת את אזרחי המדינה.

00:37:37:15 00:37:33:07

ולאחר מכן, מה עושים?
- אחרי זה כבר נכנסים לכיתה.

00:37:47:21 00:37:38:16

לומדים לפי תוכנית הלימודים,
אמהרית, אנגלית, דקדוק, חשבון,

00:37:52:14 00:37:47:23

"חברטסב", גיאוגרפיה....
- על מה אתם לומדים ב"חברטסב"?

00:37:59:14 00:37:52:20

זה תחום שמלמד על אתיופיה,
על הקבוצות המרכיבות אותה,

00:38:04:05 00:38:00:07

זה כמו סוציולוגיה בעברית.

00:38:09:01 00:38:04:05

איך בית הספר היה
נראה מבפנים, הכיתות?

00:38:15:11 00:38:09:04

בית הספר... היו שלוש
רמות עד שסיימתי יסודי,

00:38:25:18 00:38:15:13

בהתחלה למדתי מתחת לעצים, ואז
בבית הספר החדש ש"אורט" הקים,

00:38:31:06 00:38:25:20

בכיתות היו ספסלים
בעלי שני מושבים.

00:38:33:11 00:38:31:08

בית הספר השלישי,

00:38:42:01 00:38:33:13

היה מבנה יפה ובנוי טוב.
בנוי מאבנים וביטון.

00:38:53:17 00:38:42:13

בבית הספר השני, כמה למדו בכיתה?

- שלושים, ארבעים, חמישים.

00:38:57:04 00:38:53:20

תלוי, כי לא תמיד כולם
מגיעים. היום את מגיעה,

00:39:02:13 00:38:57:06

מחר לא, כל אחד מגיע
אם מסיים את העבודה בבית.

00:39:12:15 00:39:03:17

מה עם מחברות, ספרים,
עטים ועפרונות, מאיפה משיגים?

00:39:21:13 00:39:12:19

בעיקר קונים בערים. לפני
פתיחת שנת הלימודים, בספטמבר,

00:39:27:04 00:39:21:15

ההורים קונים בשוק.
5 מחברות, 2 עטים, 2 עפרונות, מחק.

00:39:36:05 00:39:29:06

את צריכה לשמור עליהם כבבת עניך.
מכסה את המחברת בעיתונים,

00:39:39:18 00:39:36:08

שלא ייקרעו ולא יתבלו.

00:39:45:19 00:39:39:18

ספרים, בדרך כלל קונים
בזוגות, עם חבר.

00:39:54:17 00:39:45:23

או לוקחים מבית הספר
ומחזירים בסוף השנה.

00:39:55:22 00:39:54:18

יש ספרייה בבית הספר?

00:40:03:01 00:39:57:08

יש ספרייה קטנה, תלוי איפה.

00:40:08:21 00:40:03:03

האם מקריאים שמות
ובודקים מי לא הגיע?

00:40:14:08 00:40:08:22

כן, בטח. בודקים מי לא הגיע
ומי איחר. מקפידים על זה מאוד.

00:40:17:23 00:40:14:12
את מקבלת עונש אם לא הגעת או איחרת.
- איזה עונש?

00:40:30:00 00:40:17:23
יכול להיות לנקות מסביב לבית הספר
או לכתוב חיבור, נותנים לך נושא.

00:40:39:21 00:40:30:01
יכול להיות על היילה סלאסי
או על נושא אחר.

00:40:41:06 00:40:39:23
זה קרה לך פעם?

00:40:48:14 00:40:41:24
כן. הייתי צריכה לכתוב
חיבור על מלכת שבא,

00:40:50:19 00:40:48:16
כי איחרתי לבית ספר.

00:41:00:01 00:40:53:08
האם מורידים נקודות
למי שאיחר או לא הגיע?

00:41:04:24 00:41:00:13
לא, לא מורידים. את באה
לבית הספר כי את רוצה ללמוד

00:41:11:20 00:41:05:02
זזה חשוב לך כל כך, כנגד כל
הסיכויים, יש הרבה עבודות בבית,

00:41:21:03 00:41:11:23
בדרך כלל ההורים לא נותנים
לך ללמוד. לכן למורים

00:41:39:14 00:41:21:10
יש רצון גדול לדרבן את התלמידים
שיבואו ללמוד, אז לא מורידים ציון.

00:41:51:04 00:41:39:18
בבית ספר של "אורט" לימדו
עקיבא וגדליה, שחזרו לאתיופיה.

00:42:01:19 00:41:51:17
ראינו בהם כמו אלוהים, בעיקר
כי חזרו מישראל כדי ללמד אותנו.

00:42:06:13 00:42:02:00

מה הם היו אומרים לכם?
- הם היו אומרים לנו דברי עידוד,

00:42:09:13 00:42:06:16

שיום אחד נעלה לישראל,
למדינה שלנו.

00:42:18:03 00:42:09:16

שאנחנו היהודים צריכים להשקיע יותר.
הם נתנו תמיכה גדולה יותר ליהודים.

00:42:23:06 00:42:18:21

היו גם נוצרים בבית הספר?
- כן, אבל לא הרבה.

00:42:28:00 00:42:23:08

בכיתה ה'-'ו', כבר היו
יותר תלמידים נוצרים.

00:42:33:08 00:42:28:06

כשהמורים מעודדים רק אתכם,
התלמידים הנוצרים לא נפגעים?

00:42:41:18 00:42:33:10

הם לא אומרים בפומבי. אומרים
לך בשקט או מזמינים אותך למשרד.

00:42:46:11 00:42:41:23

הם מכירים את המשפחה שלך,
את הדודים שלך,

00:42:48:13 00:42:46:18

לרוב גם המורים הם קרובים שלנו.

00:42:50:08 00:42:48:18

הם לא אומרים בפומבי?
- לא.

00:42:57:09 00:42:50:12

לא יכולים להפריד כך,
זה מביא צרות.

00:43:05:00 00:42:57:11

לפני שנעבור לכיתה ה', האם יש
משהו מיוחד שאת זוכרת מבית הספר?

00:43:14:02 00:43:08:04

כל בוקר לפני היציאה לבית הספר,

ליד הבית שלנו היה שדה תעופה.

00:43:25:18 00:43:14:08
בשעה שלוש בבוקר (תשע לפי שעון
ישראל), עובר מטוס ליד הבית שלנו,

00:43:31:05 00:43:25:20
ואנחנו מיד רצים לבית הספר.
כי את יודעת מה השעה, לפי המטוס.

00:43:36:10 00:43:31:08
אין שעון על היד. כשהגענו
לבית הספר, המורה שאל אותנו,

00:43:42:19 00:43:36:13
למה באתם רק עכשיו? ענינו
אוטומטית, כי לא שמענו את המטוס.

00:43:55:10 00:43:44:02
בכפר לא נפוץ לנעול נעליים, יש שני
בגדים, אחד לבית ספר והשני לעבודה,

00:44:04:12 00:43:55:16
ועוד בגד שקונים לחגים. כשקונים,
קונים לנו נעליים מפלסטיק.

00:44:12:09 00:44:04:16
כשאנחנו הולכים לבית הספר,
שמים אותן בתיק עד פתח בית הספר.

00:44:16:15 00:44:12:12
בכניסה נועלים אותן כי אנחנו
רוצים להגיע עם נעליים נקיות.

00:44:23:17 00:44:16:24
היינו צוחקים על זה.

00:44:28:11 00:44:25:05
מעניין, יפה.

00:44:39:13 00:44:28:13
כשסיימת כיתה ד'
ב"אורט", מה את זוכרת?

00:44:55:11 00:44:39:15
היו הרבה תלמידים יהודים,
אבל ככל שאת עולה כיתות,

00:44:59:18 00:44:55:14
המספר הולך וקטן כי הולכים לעבודות

במשק בית, ההורים לא מאפשרים להם

00:45:03:07 00:44:59:23
ללמוד ויש כאלו מתחתנות
ומפסיקות ללמוד.

00:45:08:14 00:45:03:09
היו לך חברות שהתחתנו?
- כן, הרבה.

00:45:11:15 00:45:08:14
חברות שלמדו איתך ב"אורט"?
- כן.

00:45:18:19 00:45:11:18
עברנו לבית הספר הבא רק מעטים,
כי חלקם פרשו וחלקן התחתנו.

00:45:22:10 00:45:19:24
כלומר, בבית הספר החדש
אנחנו מעט יהודים.

00:45:29:20 00:45:22:11
יש לך סיפור ספציפי שחברה
שהתחתנה סיפרה לך?

00:45:31:24 00:45:29:23
כן, הרבה.
- ספרי על מקרה אחד.

00:45:40:13 00:45:31:24
אחת החברות התחתנה,
אמרה שהיא

00:45:51:24 00:45:40:20
לא יכולה להתנגד כי לא יכולה להתנגד
להחלטת ההורים, הם מחליטים בשבילה.

00:45:57:07 00:45:53:05
היא לא מתנגדת?
- לא, היא לא מתנגדת.

00:46:01:00 00:45:57:07
למה לא, גם אחרי
שהיא כבר לומדת,

00:46:05:21 00:46:01:06
ויש לה אופקים רחבים יותר,
היא לא מתנגדת?

00:46:17:01 00:46:06:08
לא, כי כתוב "כבוד את אביך ואת אמך",
אלו מילות אלוהים. כך האמנו אז.

00:46:23:23 00:46:17:10
בסדר, אבל יש לך רצון משלך
ועדיין לא תגידי מה הרצונות שלך?

00:46:36:01 00:46:24:02
התנגדות היא לא הפיתרון,
פשוט מקווים שהנישואין לא יחזיקו.

00:46:40:20 00:46:36:03
חוץ מזה, את חייבת לקבל
את החלטת ההורים.

00:46:44:12 00:46:40:23
אין כאלו שמאיימות שייעלמו
אם לא יתנו להן ללמוד?

00:46:52:14 00:46:44:14
היו, אבל לא זוכרת מקרה על מישהי
שברחה מהבית בעקבות אירוע כזה.

00:47:00:04 00:46:52:17
את מקבלת את מה שאומרים. ההורים
לוחצים, החברות, המשפחה, הסביבה.

00:47:02:20 00:47:00:07
זו התרבות שם.

00:47:09:23 00:47:03:02
אני, למשל, לא התחתנתי.
- אז היו באים לבקש את ידך?

00:47:24:24 00:47:10:03
כן, הרבה באו וביקשו מההורים שלי.
תמיד ההורים אמרו שאני צריכה

00:47:33:16 00:47:25:02
לגדול קצת ושאני לומדת כעת.

00:47:39:14 00:47:33:21
את רואה את זה
או שאמרו לך אחר כך?

00:47:46:01 00:47:39:20
לא, יש לי "מרגלים", האחיות שלי.
הן שומעות ורואות שמבקשים מההורים.

00:47:54:02 00:47:46:04
האחיות מגישות מים לאורחים,
לכן הן חשופות ורואות הכול.

00:48:03:06 00:47:54:10
או שאת שומעת מההורים עצמם.
- את זוכרת שדיברו על זה ואיך הגבת?

00:48:10:22 00:48:03:18
כן, אני זוכרת שפעם שמעתי שמדברים
על זה ואמרתי לאבא שאני עוד קטנה,

00:48:14:14 00:48:10:22
ולא יכולה לעזוב אותם
ולא רוצה להתחתן.

00:48:19:03 00:48:14:17
מה הוא ענה?
- שאני צריכה להמשיך בלימודים.

00:48:25:21 00:48:19:12
אמא שלי התחתנה כשהייתה ילדה
קטנה, בגיל עשר או אחת עשרה.

00:48:31:11 00:48:26:03
גם אמא אמרה שאני אתחתן רק כשאהיה
גדולה ושאני צריכה להמשיך בלימודים.

00:48:40:23 00:48:31:14
כשתומכים בלימודים שלך, את צריכה
להבטיח לעצמך להיות תלמידה חרוצה,

00:48:47:01 00:48:41:04
אחרת, במיוחד אם נכשלת, יחתנו אותך.
- מה עם האחים האחרים?

00:48:50:18 00:48:47:06
אחת האחיות התחתנה.
היא התחתנה שם, אחותי הקטנה.

00:48:55:21 00:48:51:07
בת כמה הייתה?
- 13 או 14.

00:48:57:18 00:48:55:23
בואי נדבר לבית הספר החדש.

00:49:06:01 00:48:57:21
בכיתה ה'-ו' למדתי בקרבת מקום,
בכיתה ז' כבר עברתי לעיר "אזזו".

00:49:16:04 00:49:06:16
אזזו נמצאת כ-25 קילומטר מהכפר שלי.
זו כבר הייתה החלטה מכרעת.

00:49:21:05 00:49:16:06
כי את עוזבת את הבית.
- מה את זוכרת מזה?

00:49:28:24 00:49:21:19
היו כמה אפשרויות: או ללכת ללמוד
באמבובר ולחזור כל ערב הביתה,

00:49:36:05 00:49:29:10
או לשכור דירה באזזו,

00:49:45:03 00:49:36:07
או לגור עם סבתא שלי,
אמא של אמא, בעיר גונדר.

00:49:48:06 00:49:45:05
לבסוף הוחלט שאשכור דירה באזזו.
- למה בחרתם באזזו?

00:49:57:04 00:49:48:10
כי זה היה קרוב ל"צדא". וגם מפני
שהרבה חברים שלי הלכו ללמוד באזזו.

00:50:07:21 00:49:57:06
שכרנו דירה באזזו, אני ואחי.

00:50:12:14 00:50:08:00
איך הרגשת כשעזבת את המשפחה?

00:50:26:06 00:50:12:18
הרגשתי פחד. את ילדה קטנה והולכת
לגור לבד. מה שמחזק אותך בעיקר,

00:50:34:22 00:50:26:09
הוא זה שתמיד כולם מספרים
לך על חשיבות הלימודים.

00:50:41:14 00:50:34:24
בשביל להגשים מטרה נעלה זו,
עליך לעמוד בפני כל האתגרים.

00:50:47:13 00:50:41:14
כשאת עצובה, רעבה וצמאה,
את זוכרת כמה חשובים הלימודים.

00:50:50:15 00:50:47:16
אבא שלי היה בא
לבקר אותנו...

00:50:53:17 00:50:50:15
רגע, תנסי להיזכר אילו הכנות היו
לפני שעזבת את הבית עם אמא,

00:51:01:11 00:50:53:19
אחים ואחיות,
איך הייתה התחושה.

00:51:05:08 00:51:01:12
קודם כל, עלייך לדאוג לקחת
אוכל שיספיק לך לשבוע...

00:51:11:11 00:51:05:17
לא, אני מדברת על ההכנות לפני
היציאה שלך מהבית בפעם הראשונה.

00:51:18:01 00:51:11:12
מצד אחד, לא עזבת סופית,
כי את חוזרת כל סופ"ש.

00:51:24:24 00:51:18:05
נכון שלא תהיי בבית שבוע. שנית
החודשיים הראשונים מפתחת שנת

00:51:31:04 00:51:25:03
הלימודים עדיין לא עמוסים מדי,
כך שיש לנו קצת זמן להסתגל

00:51:35:15 00:51:31:07
לשינויים כי היינו עושים יומיות
לפעמים, כל יום לחזור הביתה.

00:51:37:16 00:51:35:17
זה עוזר מאוד.

00:51:41:15 00:51:37:21
כמה זמן לוקח לחזור הביתה?
- שעתים וחצי כל כיוון.

00:51:43:19 00:51:42:18
איך הייתם נוסעים?

00:51:51:03 00:51:43:20
כולם קובעים,
מתאספים והולכים.

00:51:58:13 00:51:51:04
בנוסף, היו לנו שמות קוד,
בעיקר שמות עצים.

00:52:09:15 00:51:58:13
למשל, השם שלי היה "וונזה".

00:52:19:17 00:52:09:17
בדרך כלל נפגשנו ליד הכביש.
אם את משיגה טרמפ, את משאירה

00:52:27:19 00:52:20:06
את הקוד שלך ונוסעת, כך
יודעים שנסעת. זה היה ההסכם.

00:52:32:16 00:52:28:16
כמה הייתם בחבורה?
- חמישה, שישה, שבעה ילדים.

00:52:41:05 00:52:33:09
שאף אחד לא יפספס
טרמפ בגלל חבריו.

00:52:50:19 00:52:41:05
שפשוט ייסע, רק שישאיר
את קוד הזיהוי שלו.

00:52:52:07 00:52:51:00
לא תמיד משיגים טרמפים,

00:52:55:05 00:52:52:07
אם משיגים, הסיכויים קלושים
שכולנו ניסע בטרמפ ביחד.

00:53:01:23 00:52:55:15
כמות המכוניות בכביש היא
רכב אחד לחמש שעות, בערך.

00:53:06:10 00:53:03:05
זה אומר שאת תחפשי עליהם
מעץ הקוד שלך?

00:53:07:21 00:53:06:10
כן, מאז שאת יוצאת מהבית
עד מקום המפגש

00:53:13:18 00:53:09:02
תשיגי עליהם מעץ הקוד שלך.

00:53:17:00 00:53:13:20
מי עוצר לכם, נותן לכם טרמפים?

00:53:20:23 00:53:17:04
משאיות, זיטה...

00:53:26:19 00:53:20:23
מה זה זיטה?
- משאית.

00:53:34:15 00:53:26:19
או טנדרים. משאיות להסעת
בקר ותרנגולות.

00:53:40:02 00:53:34:22
אנחנו מתיישבים על הציוד
שהמשאית מובילה ונוסעים.

00:53:42:18 00:53:40:07
הילדים שלך יודעים על זה?

00:53:46:22 00:53:42:20
כן, היו באתיופיה,
ביקרו שם, ראו הכול.

00:53:49:14 00:53:47:19
בחורות יכולות ללכת לבד?

00:53:51:06 00:53:49:15
לא, זה מפחיד,
בנות לא יכולות ללכת לבד.

00:53:58:05 00:53:51:06
אחים, דודים ובני דודים צריכים
להיות איתך ולשמור עלייך.

00:53:59:18 00:53:58:07
מה מפחיד כל כך?

00:54:04:09 00:53:59:19
אולי אנשים ייתנו לך
מכות, יאנסו אותך,

00:54:12:00 00:54:04:12
זה מאוד מפחיד. יש הרבה
אנשים שהולכים לשוק, לקניות,

00:54:18:11 00:54:12:02
לכן את מצטרפת לקבוצה והולכת
איתם. ארבעה-חמישה אנשים בקבוצה.

00:54:20:13 00:54:18:14
קבוצה שיש בה בנים.
- אתם שומרים זה על זה?

00:54:23:06 00:54:20:15
כן, שומרים זה על זה.
- היה לך מקרה כזה?

00:54:27:01 00:54:23:08
לא, כי לא הייתי יוצאת לבד.
תמיד הולכים עם בני משפחה.

00:54:33:12 00:54:27:03
ואצל חברה או שכנה זה קרה?
- כן, את שומעת על מקרים כאלה.

00:54:36:14 00:54:33:14
סיפורי אונס וכו'.
- מה את בדיוק זוכרת מזה?

00:54:39:14 00:54:36:16
כשאת שומעת סיפור כזה,
את מפחדת ונוקטת משנה זהירות.

00:54:44:22 00:54:39:16
האם זה קרה למישהי שאת מכירה?

00:54:50:15 00:54:44:24
לא, רק שמעתי סיפורים.

00:54:53:23 00:54:50:17
יכול להיות שמספרים
לך את זה רק כדי שתיזהרי,

00:54:56:09 00:54:53:23
אני לא מכירה
אף אחת שזה קרה לה.

00:55:02:17 00:54:56:21
דרך אגב, מה עושים
כשמישהי נאנסת?

00:55:07:04 00:55:04:05
תלוי במשפחה שלה,

00:55:12:07 00:55:07:05
יכול להיות שהאנס
יידרש לשלם פיצוי

00:55:17:06 00:55:12:07
ולבקש סליחה ולהתנצל
בפני הנאנסת ומשפחתה.

00:55:22:20 00:55:17:11
אם האנס ממשפחה טובה,
אולי ירצו שיתחתן עם הנאנסת.

00:55:29:12 00:55:22:22
יכול להוביל גם לדברים לא טובים
עד כדי רצח ונקמת דם.

00:55:33:19 00:55:29:20
כי האנס השפיל לא רק את הנאנסת,
אלא את כל המשפחה שלה, את כבודה.

00:55:42:07 00:55:33:19
לכן זה תלוי במשפחת הנאנסת,
הם מחליטים איך להגיב לאונס.

00:55:46:08 00:55:43:18
יש משפחות עקשניות, לוחמניות,
וותרניות, שקטות... תלוי במשפחה.

00:55:51:02 00:55:46:19
הבנתי. אוקיי,
בבית הספר החדש באזזו...

00:56:01:03 00:55:51:03
איך היו החיים, הלימודים, האם היית
צריכה להסתיר את זהותך היהודית?

00:56:02:17 00:56:01:05
אכן, בטח, מסתירים
את היותנו יהודים.

00:56:08:13 00:56:02:21
מלבד אלה שבאו מהכפר שלנו,
אף אחד, המורים, התלמידים בכיתה

00:56:15:07 00:56:08:19
לא יודעים. את מסתירה את זהותך.
אבל בדרך כלל, כשאומרים "צדא",

00:56:21:21 00:56:15:09
הם יודעים שזה מקום של "קייילה"
או "פלאשה" כפי שהם מכנים אותנו.

00:56:25:22 00:56:22:02
לכן בדרך כלל אנחנו לא אומרים

שבאנו מ"צדא" כי מפחדים שיידעו

00:56:33:03 00:56:26:00
על זהותנו ושיקללו אותנו, שיפלו
אותנו לרעה, אם המורים יידעו.

00:56:46:13 00:56:33:06
אני זוכרת, נדמה לי בכיתה ט'
או י' הייתי חברה במין להקה

00:56:54:09 00:56:46:18
לשם הפצת המדיניות של החונטה הצבאית
שעלתה לשלטון באותן שנים, תעמולה,

00:57:07:04 00:56:54:11
אז בחג הסיגד הזמינו אותנו,
הייתה במקהלה עוד מישהי יהודיה,

00:57:14:15 00:57:07:06
לשיר באספת הסיגד באמבובר.
אני הייתי ראש הלהקה.

00:57:20:04 00:57:14:16
הלכתי למשרדו של המנהל וביקשתי
אישור לשלושה ימים בשביל להגיע

00:57:28:06 00:57:20:06
לחג אצל ההורים שלי באמבובר.
הוא שאל, למה את הולכת לשם?

00:57:33:17 00:57:28:08
מצד אחד, אני ראש הלהקה
ומצד שני, יש לי חג.

00:57:40:15 00:57:33:17
אני זוכרת את הבעת הפנים
שלו, הוא היה מאוכזב,

00:57:46:09 00:57:40:18
"מה, את יהודיה!"
כאילו היה באבל.

00:57:50:20 00:57:46:16
לכן בדרך כלל את מסתירה
את היותך יהודיה.

00:57:53:05 00:57:50:21
פחדת להגיד בהתחלה?

00:58:02:12 00:57:54:11

פחדתי. התייעצתי עם אבא מה כדאי
לי לעשות, אמר לי שאנחנו ב"צדא"

00:58:05:01 00:58:02:14
חיים בגאווה כיהודים, מבלי להסתיר
את זהותנו לכן אין לי מה לפחד,

00:58:08:01 00:58:05:04
פשוט ללכת ולספר למנהל,
לכן הלכתי וסיפרתי לו.

00:58:10:04 00:58:08:03
אז הוא אישר לך?

00:58:14:15 00:58:10:10
כן, לבסוף אישר לי.
אבל התאכזב, כי הייתי גם

00:58:29:05 00:58:14:17
היו"ר של מועצת התלמידים.
אבל הוא לא אמר לי את זה.

00:58:33:03 00:58:29:08
מרגע שהוא גילה, בכל פעם שהייתי
הולכת למשרד שלו, לא היה מחייך

00:58:36:14 00:58:33:05
כמו בפעמים קודמות,
לפני שגילה על הזהות היהודית שלי.

00:58:40:18 00:58:36:14
ידעתי שזו הסיבה שלו, וגם
לא כעסתי על השינוי שחל בו.

00:58:45:02 00:58:40:19
הייתם מדברים ביניכם, היהודים?

00:58:47:07 00:58:45:06
או שהייתם מעדיפים לא לדבר
כדי לא להיחשף?

00:58:52:00 00:58:47:10
באזזו לא היו הרבה תלמידים יהודים,
כי לרוב, התלמידים היהודים שבאים

00:58:56:14 00:58:52:03
מ"צדא", "אמבובר", "ווזבה" היו
הולכים ללמוד בגונדר, בפסילדס.

00:59:01:04 00:58:56:16

לא היו הרבה באזזו, היינו
מעט יהודים שדיברנו בינינו,

00:59:02:23 00:59:01:07
אנחנו גם קרובי
משפחה כולנו.

00:59:10:24 00:59:03:01
אבל לא התכנסנו לדון בנושא.
- מה הייתם עושים בחגים נוצריים?

00:59:16:18 00:59:11:02
באופן כללי,
אין בית ספר בימי חג,

00:59:22:24 00:59:16:18
אבל לפעמים יש בעיות
במקרים של כניסה לכנסיות,

00:59:31:08 00:59:23:05
כי זה לא קל להיכנס לשם ולהרגיש
כמו כולם ולהתפלל, זו לא הדת שלך.

00:59:37:09 00:59:31:11
אז שאלתי את המשפחה שלי מה הם
חושבים על זה, אני זוכרת את סבי

00:59:40:15 00:59:37:09
עונה לי, אלוהים נמצא בלב,
הוא נוכח בלב.

00:59:51:11 00:59:40:18
כך בעצם עזר לי לתמרן
בין הקונפליקטים.

00:59:57:13 00:59:52:02
למה היית צריכה ללכת לכנסיות?
- לפעמים הלכנו לשם עם חברים,

01:00:00:07 00:59:57:15
למשל בחג "טימקט",
חג הטבילה של הנוצרים,

01:00:02:10 01:00:00:10
כי את לא יכולה
לא ללכת כשכולם הולכים.

01:00:06:12 01:00:02:12
לפעמים את ממצאה סיבות,
שאת חולה ולא יכולה ללכת לשם,

01:00:14:08 01:00:06:13
אבל בדרך כלל הולכים איתם.
- איך הרגשת עם זה?

01:00:18:17 01:00:14:11
את קצת עצובה ורואים את זה עלייך,
את משתדלת להעמיד פנים שהכול רגיל,

01:00:27:23 01:00:18:20
וחלק חושדים אבל לא אומרים כלום,
יודעים שבאת מ"צדא" אבל שותקים.

01:00:35:05 01:00:28:00
לא מדברים איתך על זה?
- לא. פשוט לא מדברים על זה.

01:00:39:24 01:00:35:10
באיזו כיתה היית כשהשלטון התחלף?

01:00:48:16 01:00:43:07
אולי בכיתה ט', י' או י"א.

01:01:04:22 01:00:48:20
היה בלבול לגבי ההנחיות החדשות
בעקבות חילופי השלטון והחוקים.

01:01:09:00 01:01:05:08
אבל ידעתם שיש שינויים?
- כן, ידענו על זה.

01:01:16:14 01:01:09:08
איך גיליתם, מה שמעתם?
- הייתה הרבה תעמולה,

01:01:21:23 01:01:16:16
כותבים בכל מקום, על הלוחות
בכיתה, בחצר בית הספר.

01:01:22:20 01:01:21:23
מה כותבים?

01:01:34:02 01:01:22:23
כותבים על שוויון, על זכויות וכו',
על זה שהשלטון שנפל היה דיקטטורה.

01:01:38:15 01:01:34:05
הייתה הרבה תעמולה.
אבל לצד התעמולה,

01:01:44:02 01:01:38:15
אנשים לא התרגשו,
כי הם עדיין פחדו,

01:01:47:12 01:01:44:04
גם אנחנו פחדנו.
- ממה פחדתם?

01:01:54:15 01:01:47:15
כי השלטון הקודם עדיין לא נפל
סופית והתפיסה של אנשים טרם השתנתה.

01:02:00:21 01:01:54:17
מי זה השלטון הקודם?
- השלטון של היילה סלאסי.

01:02:07:20 01:02:01:01
מצד שני, השלטון הקומוניסטי,
"דרג", עדיין לא יודעים מה הוא.

01:02:10:24 01:02:07:23
עזבת את השלטון ההוא
ואת הנוכחי עוד לא הבנת,

01:02:14:16 01:02:11:02
וזה יצר הרבה קונפליקטים.

01:02:19:21 01:02:14:16
אז ידעתם שהקיסר,
היילה סלאסי, מת?

01:02:27:01 01:02:19:24
מה הן השמועות?
- אמרו שהיילה סלאסי נרצח.

01:02:34:12 01:02:27:05
אומרים שהדרג רצחו אותו.
חלק אומרים שהוא מת ממחלה.

01:02:38:11 01:02:34:15
הייתה דיסאינפורמציה בנושא זה.
את שומעת את זה ואת זה ואת זה,

01:02:43:17 01:02:39:19
הייתה תקופה מבלבלת.

01:02:52:21 01:02:45:07
למעשה, השכבה המשכילה
רצתה בשינוי השלטון,

01:03:00:24 01:02:53:03
אבל היה חוסר וודאות לאיזה שינוי
ניתן להגיע, איזה פירות זה יניב.

01:03:04:14 01:03:01:04
כי השינוי היה בעיצומו.

01:03:11:12 01:03:04:15
אז השכבה המשכילה הקימה
מפלגה בשם "אהפ"ה".

01:03:15:23 01:03:13:01
היו הרבה ארגונים.

01:03:21:11 01:03:16:00
אי אפשר לדעת מי נגד
מי, מי האויב, מי החבר,

01:03:23:13 01:03:21:13
ומי מאמין בשלום.

01:03:26:08 01:03:23:13
אם אני נתקלת בך בדרכי,

01:03:30:10 01:03:26:10
אני לא יכולה לדבר איתך על כלום
ואני לא יכולה לסמוך עליך,

01:03:37:11 01:03:30:15
גם אם את חברה בארגון שאני
חברה בו, כולם חושדים בכולם.

01:03:40:08 01:03:37:20
את לא סומכת
על אחים ואחיות שלך.

01:03:44:05 01:03:40:10
את לא סומכת על חבריך
לספסל הלימודים.

01:03:49:06 01:03:44:08
מה גרם לכם לפחד כל כך?

01:03:56:04 01:03:49:06
כי כשהשלטון
החדש הלך והתחזק,

01:04:08:09 01:03:57:01
והבין שיש לו מתנגדים, ארגונים
ומפלגות, התחיל לרצוח את המתנגדים.

01:04:16:03 01:04:08:12
אז אנשים הבינו כמה טוב היה השלטון
הקודם, כי הוא לא פגע באף אחד.

01:04:21:04 01:04:16:15
כל אחד, עני או עשיר, היה חי בפינה
שלו בשלום. אבל החדש התחיל לרצוח.

01:04:28:15 01:04:21:12
כולאים כל מתנגד ועובר עינוי.
- את זוכרת אנשים נפגעים, נרצחים?

01:04:38:04 01:04:28:17
כן, זוכרת. את הבוגרים היו
לוקחים לכלא, את המורים.

01:04:43:15 01:04:38:08
מורים היו נעלמים בן לילה
ולא שומעים עליהם יותר.

01:04:50:17 01:04:43:17
כשאת מבררת, נאמר לך שהם בכלא.
אני זוכרת שאחד הבנים

01:04:55:10 01:04:50:20
של שכן שלנו, נוצרי, שהיה חבר
במפלגת "אהפ"ה", תלו אותו בשוק

01:05:03:07 01:04:55:13
כדי שאנשים יראו, למען יראו וייראו.
- את היית בשוק באותו יום?

01:05:06:17 01:05:03:10
לא, לא הייתי,
אנחנו כבר הסתתרנו.

01:05:11:22 01:05:06:19
כי ההוצאה להורג בפומבי,
בשוק, התפרסמה לפני התלייה.

01:05:14:11 01:05:12:00
איך פרסמו את זה?
- בכריזה במגפון.

01:05:17:10 01:05:14:11
איפה הם עושים זאת?

01:05:23:02 01:05:17:13
בכיכר העיר, במקומות מרכזים.

שם עומדים ומכריזים.

01:05:25:22 01:05:23:04

זו הייתה טרגדיה.
אנחנו פשוט התחבאנו.

01:05:31:20 01:05:26:07

שלחו אותנו ליער
להסתתר ליומיים.

01:05:35:20 01:05:32:00

בדיוק על זה אני רוצה לשמוע,
איך שמעתם על ההוצאה להורג מהיער?

01:05:44:03 01:05:37:18

למפלגת אהפ"ה יש ועד בכל שכונה.

01:05:45:10 01:05:44:06

את היית חברה במפלגה הזו?

01:05:46:13 01:05:45:12

כן, לזמן קצר.

01:05:51:22 01:05:46:13

ספרי איך הצטרפת למפלגה
ומי שכנע אותך להצטרף.

01:05:56:05 01:05:52:00

החברים בבית הספר, הגדולים
מאיתנו, כשהיינו בכיתה ט',

01:06:01:10 01:05:56:08

אלה מכיתות י"ב שכנעו אותנו.
הם שוטפים לך את המוח.

01:06:06:14 01:06:02:01

באים ומלמדים אותך.
- מה לימדו אותך?

01:06:10:21 01:06:06:16

מלמדים אותך למה
מפלגת אהפ"ה מתנגדת לדרג.

01:06:16:24 01:06:10:23

שהשלטון של הדרג לא באמת
קומוניסטי, אלא דיקטטורה.

01:06:22:11 01:06:17:01

שזה לא שלטון שמעניק
חופש ושוויון לעם.

01:06:24:04 01:06:22:14
איפה הם מלמדים
אותך את כל זה?

01:06:26:19 01:06:24:06
אני רוצה באמת
לדמיין איך זה קורה.

01:06:33:04 01:06:26:23
בלילה, בחושך או מתאספים
בבית של מישהו.

01:06:39:20 01:06:33:12
את לא מפחדת כשאת הולכת לשם?
- בטח, מפחדת. מפחדת מאוד.

01:06:43:00 01:06:40:02
אם מישהו מלשין,
יתפסו ויתלו אותך.

01:06:49:19 01:06:43:07
את זוכרת את הפעם הראשונה
שהלכת לאסיפה כזאת?

01:06:55:23 01:06:49:22
כן, היה מפחיד מאוד, התגנבנו,
נכנסנו בשקט ויצאנו בשקט.

01:06:59:20 01:06:56:01
הכול בזהירות. יוצאים
בנפרד, כי אם יוצאים בקבוצות,

01:07:02:13 01:06:59:24
יתחילו לחשוד שיש התארגנות.

01:07:06:07 01:07:02:16
לכן כל אחד יוצא
מדלת אחרת בזמנים שונים.

01:07:14:07 01:07:06:12
אני רוצה שתספרי לי על הפעם
הראשונה שהסכמת והלכת לפגישה.

01:07:25:19 01:07:14:12
לא, זה לא עבד ככה, אחותי. בהתחלה
בא אלייך מישהו ומדבר איתך הרבה.

01:07:28:13 01:07:25:24
לאחר מכן מגיע

מישהו אחר וכן הלאה.

01:07:33:08 01:07:28:20

בעצם את מגלה שדיברת
עם כחמישה אנשים.

01:07:44:05 01:07:33:11

הם עושים כך, לאט לאט, מבלי לקרוא
לאספה. אחרי שדיברת עם כמה אנשים,

01:07:49:00 01:07:44:07

לבסוף אומרים לך מי
מהם האחראי עליך בארגון.

01:07:51:05 01:07:49:04

מתי זה קרה בדיוק?

01:08:01:21 01:07:51:07

בשעות הלימודים,
בבית הספר, באזוז.

01:08:07:01 01:08:01:24

פותחים ספרים, כאילו מכינים שיעורים
בחשבון, אבל מדברים על פוליטיקה,

01:08:09:16 01:08:07:16

אז מדברים איתך פוליטיקה.

01:08:16:11 01:08:09:19

לאט לאט את מקבלת קוד.
- איזה מין קוד?

01:08:22:05 01:08:16:19

מספר או שם. דרך הקוד
יודעים אם את שייכת לארגון.

01:08:30:13 01:08:22:09

אם אין לך קוד,
סימן שאת לא חברה בארגון.

01:08:38:24 01:08:30:15

את חייבת לתקשר בקוד. ברגע שאת
מסכימה להצטרף, את מקבלת קוד.

01:08:41:10 01:08:39:01

מתי הסכמת להצטרף לארגון?
מה שכנע אותך להצטרף?

01:08:54:03 01:08:41:13

דוד שלי היה חבר והאמנתי שאם

הוא שם, אז זה בטח דבר טוב.

01:09:01:21 01:08:54:06
הלכתי אחריו. בהתחלה דוד שלי
הוא זה שהיה אוסף אותנו בדירות

01:09:04:23 01:09:01:23
מסתור והיה מלמד
אותנו, אבל אחרי זה

01:09:11:05 01:09:05:02
הוא העביר את האחריות למישהו
אחר, כי הוא קיבל קידום בארגון.

01:09:16:11 01:09:11:09
כמה הייתם בקבוצה?
- 30 או 40.

01:09:22:20 01:09:17:14
כולכם התאספתם ביחד?
- לא, לא, אסור לעשות את זה.

01:09:29:09 01:09:23:05
לכל היותר שלושה אנשים באספה.
תנסי לדמיין את הרשת של פייסבוק.

01:09:32:07 01:09:29:11
זהו, תספרי לי, איך
פעלה "הרשת" שלכם.

01:09:36:14 01:09:32:09
זה היה כמו שרשרת,
כל אחד מעביר מידע לשני.

01:09:42:11 01:09:36:20
למשל, אני זוכרת,
כשהייתי גרה באזזו נאמר

01:09:46:13 01:09:42:12
כי המשטרה תערוך בדיקה
וחיפוש על עוברי אורח,

01:09:50:17 01:09:46:13
וה"רשת" שלנו העבירה
את המידע לכל אחד מהחברים.

01:09:53:11 01:09:51:01
אני מעבירה לך ואת לאחר וכן הלאה.
תוך זמן קצר נעלמנו מהמקום.

01:09:55:13 01:09:53:14
לאן נעלמתם?
- התחבאנו.

01:09:59:06 01:09:55:13
איפה אתם מתחבאים?
- ביער, הלכתי לבית אחר.

01:10:05:05 01:09:59:10
ספרי לי לאן הלכת?
- הלכתי לבית הוריי.

01:10:09:15 01:10:06:21
שאלו אותי מבית הספר
למה אני הולכת הביתה,

01:10:11:21 01:10:09:18
אמרתי להם שאמא שלי
לא מרגישה טוב

01:10:14:14 01:10:11:24
ושאני צריכה לעזור לה.
אחרי יומיים חזרתי.

01:10:18:18 01:10:14:22
מה היה כשחזרתי?
- לא היה כלום, רק פחד.

01:10:25:22 01:10:19:05
לא היו בדיקות?
- לא, היו בדיקות רק בשני אזורים.

01:10:30:11 01:10:25:24
זו בעצם הייתה המטרה של המערכת,
להפחיד, להפחיד ולהפחיד,

01:10:32:18 01:10:30:14
שלא תעשי כלום.

01:10:37:05 01:10:32:19
נחזור אחורה,
האיש שנתלה, בשוק.

01:10:44:03 01:10:37:10
איך שמעת על זה?
איפה הסתרת?

01:10:49:15 01:10:44:09
אבא סיפר לי שתלו
את "גואדו" (שם הקורבן)

01:10:53:05 01:10:49:17
אבא של הקורבן היה אדם
מפורסם, כומר,

01:11:00:07 01:10:53:18
אמרו, הבן של הכומר נתלה בשוק.
את לא יכולה להתאבל בחופשיות,

01:11:05:17 01:11:00:14
כי זה משדר התנגדות לשלטון.
את בוכה בלב. מתאבלת בשקט.

01:11:12:06 01:11:06:08
זה היה קשה. נדמה לי שזה
היה לקראת סופו של השלטון,

01:11:26:11 01:11:14:05
כשהיה מוציא להורג הרבה צעירים
והעם כבר התייאש והתחיל להתנגד.

01:11:31:20 01:11:27:07
אבא שלך ידע שאת
משתייכת למפלגת אהפ"ה?

01:11:33:24 01:11:31:20
נראה לי שכן, ידע.

01:11:37:13 01:11:34:01
חשד?
- לא, לא, אני חושבת שאמרת לי.

01:11:40:20 01:11:37:13
מה הוא אמר?
- להיזהר, שלא יתפסו אותנו,

01:11:47:20 01:11:41:04
שלא יגלו שאנחנו
מתנגדים לשלטון.

01:11:56:05 01:11:47:23
בדרך כלל תופסים אנשים
עם פתקים להעברת מסרים.

01:12:03:02 01:11:56:13
כל פתק, אחרי שמקבלים
אותו, צריך לשרוף.

01:12:10:11 01:12:03:06
שלא יתפסו אותך איתו, אין להם

עוד דרך, אין להם הוכחות,

01:12:14:17 01:12:10:15
אלא אם יתפסו אותך
באסיפות בארגון.

01:12:19:02 01:12:16:11
אז בעצם ברכת ליער...

01:12:20:21 01:12:19:02
כן, כן, הייתי
שם במשך יומיים.

01:12:27:09 01:12:20:24
מה עם אוכל?
- לקחנו איתנו לחם בשקיות.

01:12:35:24 01:12:27:12
היה קשה, אבל הייתה לנו
גם מטרה וזה דרבן אותנו.

01:12:40:21 01:12:36:05
מצד אחד אנשים נהרגים
ואת שואלת את עצמך

01:12:43:23 01:12:40:24
אם כדאי להתנגד,
מצד שני אומרים לך

01:12:53:08 01:12:44:04
שזה שלטון זמני ועומד ליפול,
אפילו היילה סלאסי נפל,

01:13:00:01 01:12:53:18
שלטון שהיה הרבה יותר יציב
עם שלושים, ארבעים שנות שלטון.

01:13:02:15 01:13:00:15
זה מעלה לך את המורל
ונותן מוטיבציה להמשיך להתנגד.

01:13:05:21 01:13:02:17
אם יש לך מורל,
את יכלה לעמוד בלחץ.

01:13:08:04 01:13:05:21
איפה היער שהסתתרת בו?

01:13:14:21 01:13:08:07
ליד הכפר שלנו. לא רחוק.

- מה אם יראו אתכם אנשים?

01:13:19:17 01:13:15:08

יכסו עלינו. כל הכפר קרובים
שלך, דודים ובני דודים.

01:13:31:21 01:13:19:20

אז גם השכבה המשכילה, המורים
והתלמידים, שכנעו החקלאים בכפרים

01:13:36:02 01:13:32:01

שיסתירו את החברים באהפ"ה.
אנשי הכפר מגבים אותך.

01:13:41:16 01:13:36:16

במקרה שלנו, הם קרובים שלנו,
גם אם לא האמינו במה שעשינו,

01:13:47:11 01:13:41:19

הם לא ימסרו אותנו לידי השלטון.
- אוקיי, מה היה בהמשך?

01:13:51:17 01:13:47:13

אחרי זה סיימנו תיכון.

01:13:57:24 01:13:51:19

אחת המטרות העיקריות של השלטון החדש
היה למגר את האנאלפבתיות באתיופיה.

01:14:01:07 01:13:58:07

שכל האזרחים ידעו קרוא וכתוב.

01:14:06:06 01:14:01:09

כשאנחנו הגענו לכיתה י"א,
אמרו לנו שנתגייס לשירות לאומי

01:14:09:08 01:14:06:07

בכיתה י"ב, למטרה זו.
עוד לפני שסיימנו י"ב,

01:14:13:00 01:14:09:12

שיבצו אותנו, את כל
תלמידי י"ב במדינה,

01:14:19:14 01:14:13:03

מהרר, דרה-דוואה, אדיס אבבה
ומשאר האזורים, איפה שנלמד.

01:14:22:22 01:14:19:20

אני, למשל, שובצתי

ב"ווקן", באזור "ווגרה",

01:14:27:01 01:14:22:22

עם עוד כ-30 מורים,
תלמידים אחרים.

01:14:33:12 01:14:27:06

כל אחד בא מאזור אחר, מהרר,
מאדיס אבבה, מאזור גונדר.

01:14:37:08 01:14:33:16

פיצלו אותנו בכל האזור
ולימדנו למשך חצי שנה.

01:14:44:19 01:14:37:11

למה הסכמת להצטרף,
הרי את שייכת לאהפ"ה?

01:14:53:16 01:14:44:24

לא התנגדתי לזה, כי זו מטרה
שהאמנתי בה. היו מטרות של השלטון

01:14:59:04 01:14:53:24

שגם אנחנו הסכמנו איתן. לא כל
המטרות של השלטון היו לא טובות.

01:15:04:17 01:14:59:19

גייסו אותי והסכמתי, כי זה
משרת את האינטרסים של הציבור.

01:15:10:07 01:15:04:19

זה היה רחוק?
- כן. שלוש-ארבע שעות נסיעה ברכב.

01:15:17:13 01:15:11:03

היינו בשיתוף עם הוועד
של החקלאים באזור...

01:15:20:12 01:15:17:15

רגע, ספרי לי
איך הולך התהליך.

01:15:24:16 01:15:20:14

הגעתם למקום החדש,
מי מקבל אתכם, איפה גרתם?

01:15:33:20 01:15:24:23

הכול הוכן מראש עם הגיוס והשיבוץ.
זה כמו גיוס חיילים בצה"ל.

01:15:37:04 01:15:34:18
יכולת לבחור מקום?

01:15:44:10 01:15:37:06
לא, אין אפשרות כזו.
משבצים אותך ואת מקבלת.

01:15:47:01 01:15:44:12
היו כאלה שהלכו מגונדר לשוואה
(אזור אדיס אבבה - 750 ק"מ)

01:15:49:01 01:15:47:04
או לגוג'ם,
מרחקים גדולים מאוד.

01:15:53:09 01:15:49:11
אני, למזלי, שובצתי קרוב לבית,
שלוש-ארבע שעות נסיעה בלבד.

01:16:00:04 01:15:53:24
היה לי מזל גדול
שלא הלכתי רחוק.

01:16:06:15 01:16:00:07
מסדרים לנו הסעות
ומסיעים אותנו עד למקום.

01:16:11:12 01:16:06:18
שם מקבלים אותנו
וועדי החקלאים, בכפרים.

01:16:15:17 01:16:11:13
האם יש הכנה מקדימה לגיוס?

01:16:19:20 01:16:16:04
כן, זה חלק מהתעמולה שלהם.

01:16:21:00 01:16:19:21
מה הם אומרים?

01:16:27:05 01:16:21:00
הם אומרים שמטרתם היא שכל
החברה האתיופית תדע קרוא וכתוב.

01:16:28:08 01:16:27:07
לכן עליכם ללכת וללמד.

01:16:30:06 01:16:28:10
אתם מלמדים קרוא וכתוב?

01:16:34:07 01:16:30:20
כן, קרוא וכתוב.

01:16:38:19 01:16:35:01
משפחות, ילדים, אמהות
ואבות, את כולם.

01:16:42:11 01:16:38:22
הבנתי, בעצם אתם מלמדים אלפבית.
- כן, את האלפבית.

01:16:49:19 01:16:42:12
בנוסף עושים גם שטיפת מוח
על העקרונות של השלטון.

01:16:51:24 01:16:49:19
אבל אנחנו בדרך כלל
רק לימדנו אלפבית.

01:16:58:15 01:16:52:15
אחרי שסיימתם את הלימודים
והגעת למקום החדש ללמד,

01:17:02:24 01:16:58:17
מי קיבל אתכם?
- קיבלו אותנו וועדי החקלאים,

01:17:06:09 01:17:03:07
יש כאלה בכל אזור בכפרים.
- איך קראת לאזור השיבוץ שלך?

01:17:10:06 01:17:06:12
"ווקן", אזור "ווגרה".

01:17:15:11 01:17:10:14
מייד כשאת עוברת את "דברק".
"דבט", "דברק".

01:17:20:21 01:17:15:11
את מגיעה לשם, משם כולם מתפזרים,
שניים-שלושה מורים בכל בית.

01:17:25:00 01:17:20:23
איך קיבלו אתכם?

01:17:29:20 01:17:25:07
הם היו מוכנים לקראתנו,

01:17:30:13 01:17:29:21
זה אזור הררי כזה...

01:17:38:11 01:17:30:17
אנשי הוועד התאספו וקיבלו
אותנו במחיאות כפיים, שרו לנו.

01:17:44:04 01:17:38:15
אחרי זה חילקו אותנו
לקבוצות של שלושה,

01:17:45:21 01:17:44:09
ופיזרו אותנו בין הבתים.

01:18:00:20 01:17:46:02
כל אחד לוקח שלוש-ארבע
משפחות ומלמד אותם.

01:18:09:00 01:18:00:22
אחת לשבוע נפגשנו עם הוועד
ודיווחנו על ההתקדמות שלנו.

01:18:14:22 01:18:09:03
איפה גרתם?
- יחד עם אנשים בכפר.

01:18:15:13 01:18:14:23
בכפר, יחד עם המשפחות?

01:18:22:12 01:18:15:17
כן, כן, יחד איתם בביתם.
הם קיבלו אותנו יפה.

01:18:34:01 01:18:22:18
את כבר התרגלת לעיר,
לא היה לך קשה לחזור לכפר?

01:18:36:11 01:18:34:11
אני מכירה את החיים הכפריים.

01:18:40:17 01:18:36:16
אבל היו כאלה שהיה להם קשה.
אלה שבאו מאדיס אבבה,

01:18:49:13 01:18:40:19
היה להם ממש קשה. בוצ', חורף,
הגשם, הקור, הגעגועים למשפחה.

01:18:53:10 01:18:49:16
לי לא היה שינוי משמעותי.
אני מכירה את זה.

01:18:57:10 01:18:53:13
המרחק קצת מכביד, כי את
לא רואה את המשפחה.

01:19:00:20 01:18:57:12
אז אבא שלי הגיע לבקר אותי.

01:19:04:04 01:19:01:00
איך את מלמדת אותם?

01:19:09:24 01:19:04:10
את מושיבה אותם, מחלקת להם
מחברות ועפרונות ומראה להם ככה,

01:19:16:22 01:19:10:20
או לפעמים יש לוח קטן
ששמים מולם, על אבן,

01:19:19:04 01:19:16:23
כותבים על הלוח
וכך מלמדים אותם.

01:19:22:21 01:19:19:14
מלמדים את כל המשפחה ביחד?

01:19:26:17 01:19:22:22
לא, לפי גילאים
או מי שיש לו זמן,

01:19:29:12 01:19:26:24
לא תמיד אפשר
לאסוף את כולם יחד.

01:19:33:24 01:19:29:17
בהתחלה את מראה להם
איך לכתוב את השם שלהם.

01:19:39:05 01:19:34:23
גם אם לא מזהים את כל האותיות,
לפחות שילמדו לכתוב את השמות,

01:19:40:07 01:19:39:06
כדי שלא יצטרכו לחתום
בטביעת אצבע.

01:19:45:21 01:19:40:09
מביך לא לדעת לכתוב
ולחתום באמצעות האצבע.

01:19:49:13 01:19:45:22

לכן המטרה
הראשונית שלנו היתה,

01:20:00:11 01:19:49:15
שהם ידעו לכתוב את שמותיהם.
כמו ציור, איך נראות האותיות.

01:20:09:09 01:20:00:13
הם שמחו לכתוב
את השם שלהם. היו מתלהבים,

01:20:11:17 01:20:09:10
היו מראים איך כותבים
את השם שלהם זה לזה, ביניהם.

01:20:15:07 01:20:11:18
אחרי שלמדו לכתוב
את השם, מה בהמשך?

01:20:16:16 01:20:15:09
אחרי זה את ממשיכה ללמד
את שאר האותיות וקריאה וקתיבה.

01:20:19:20 01:20:16:19
שישה חודשים זה לא זמן קצר,

01:20:22:07 01:20:20:13
היו שהצליחו בזמן הזה
והיו גם שלא הצליחו.

01:20:24:02 01:20:22:07
בשישה החודשים הללו לימדתי
הרבה אנשים לקרוא ולכתוב,

01:20:27:22 01:20:24:04
במיוחד הילדים והצעירים
הצליחו מאוד.

01:20:31:12 01:20:27:24
היו גם הרבה
אמהות שהצליחו.

01:20:37:14 01:20:31:15
חלקן היו חרוצות מאוד, הסתובבו
עם מחברות. היינו גם בוחנים אותם.

01:20:45:05 01:20:40:04
במהלך החודשים הללו,
יצא לך לחזור הביתה?

01:20:47:07 01:20:45:07
כן, חזרתי לבקר פעם אחת.

01:20:51:21 01:20:47:10
פעם אחת אבא שלי
בא לבקר אותי.

01:20:54:08 01:20:51:21
כל היום היית מלמדת?

01:20:59:16 01:20:54:10
כן, כל היום, חוץ משעות
הבוקר, כי אז הם עובדים.

01:21:00:21 01:20:59:18
מה את עושה בשעות האלה?

01:21:07:16 01:21:00:23
או שנפגשים עם כולם,
או שמסתובבים עם הוועד

01:21:11:12 01:21:07:18
או שנשארים בבית
ועוזרים להם בבישולים,

01:21:15:22 01:21:11:15
בעבודות בבית,
מטפלים בילדים.

01:21:19:11 01:21:16:01
המטרה שלנו היא
שיקבלו אותנו יפה,

01:21:24:22 01:21:19:14
שלא יהיו התנגדות,
צריכים להיראות כמוהם.

01:21:36:18 01:21:25:01
יש גם אחראים מעלינו,
כמו מנהלים ששואלים איך הולך,

01:21:41:19 01:21:36:21
מסבירים לנו איך לפעול
ולנהוג במקום.

01:21:46:18 01:21:42:12
אוקיי, אני מבינה שיש מטרה
נוספת בנוסף ללימודים...

01:21:55:04 01:21:46:20

נכון. השכבה המשכילה
רוצה לשכנע את הכפריים

01:22:01:08 01:21:55:10
שהמשכילים ובעלי הכוח
הם טובים לאנשים בכפריים.

01:22:04:09 01:22:01:12
ואת, כמורה, מייצגת
את השכבה הזו.

01:22:08:11 01:22:04:14
לכן את צריכה להתייחס
לכפריים בצורה טובה.

01:22:13:14 01:22:08:15
איך זה מסתדר לך להיות
בין שתי קבוצות יריבות...

01:22:15:13 01:22:13:16
מצד אחד היית באהפ"ה...

01:22:19:20 01:22:15:16
נדמה לי שכבר בשלב הזה,
האהפ"ה פחות מתערבת,

01:22:28:05 01:22:19:22
כי כבר מבינים שהכוח של דרג,
של השלטון, נחלש ועתיד ליפול,

01:22:33:09 01:22:28:09
לכן המטרה החשובה היא לשכנע
את הציבור להאמין בך.

01:22:44:24 01:22:33:11
כי לאנשים לא איכפת דרך מי את
באה, אכפת להם איך מתייחסים אליהם.

01:22:48:12 01:22:45:03
היית מספרת להם
על ההשקפות שלך, על אהפ"ה?

01:22:51:16 01:22:48:16
כן, הייתי מספרת להם.

01:22:58:23 01:22:52:07
הייתי אומרת להם
לשמור על זכויותיהם.

01:23:04:02 01:22:59:06

את לא מפחדת
שזה יגיע לשלטון?

01:23:08:17 01:23:04:09
תמיד מפחדת. תמיד.
גם היום יש כאלה שמפחדים.

01:23:13:09 01:23:08:21
יש אנשים שעלו לארץ ועדיין
מפחדים, יש להם טראומות.

01:23:21:08 01:23:13:12
מדברים על זה בשקט.
שלא ישמעו אותם.

01:23:25:24 01:23:21:15
כן, טרור פוגע במוח.
כן, טרור זה טראומה.

01:23:29:02 01:23:26:04
יש הרבה ששילמו בחייהם.

01:23:35:24 01:23:29:04
אז במשך שישה חודשים היית איתם
כל היום... זה לא משעמם?

01:23:41:09 01:23:36:02
אני זוכרת את זה,
זו הייתה תקופה מדהימה.

01:23:48:15 01:23:41:12
כי יצאת מהבית, את בוגרת,
עצמאית ויש לך עבודה,

01:23:58:07 01:23:49:11
גרה עם חברים שבאו מכל קצוות
המדינה, זו הייתה תקופה מדהימה.

01:24:02:22 01:23:58:11
נוצרו שם זוגות.

01:24:04:13 01:24:02:24
לך לא היה חבר שם?

01:24:11:15 01:24:04:16
לא, כי הייתי היהודייה היחידה.

01:24:13:21 01:24:11:18
הם ידעו שאת יהודייה?

01:24:15:14 01:24:13:24
לא, לא ידעו. הסתרת את זה.

01:24:18:19 01:24:15:16
גם שם היה מפחיד?

01:24:26:06 01:24:18:22
באזור שם אין
להם ידע על היהדות.

01:24:28:17 01:24:26:08
אבל לפעמים כשמדברים
על זה, את קצת נבהלת.

01:24:36:06 01:24:32:09
לא היית משתעממת?
- איפה? שם?

01:24:38:17 01:24:36:09
לפעמים כשאת מתגעגעת
למשפחה, אז כן.

01:24:43:21 01:24:38:21
אבל כיוון שאני גרה עם חברים
במצב דומה, התמודדנו עם זה ביחד.

01:24:49:10 01:24:43:24
היינו שומעים מזיקה, הרבה.
זמרים כמו טילהון גססה, חירות בקלה.

01:24:51:18 01:24:49:13
איך הייתם שומעים?
- בקלטות.

01:24:57:18 01:24:51:23
החברים מאדיס אבבה הביאו.
מכניסים את הקלטת למערכת ושומעים.

01:25:04:06 01:25:00:02
באייפון (בצחוק).
- כן, בדיוק, באייפון.

01:25:09:02 01:25:04:10
אנשי האזור לא היו מפחדים
ולא היו חוששים

01:25:13:05 01:25:09:04
כשאתם מלמדים את נשותיהם?

01:25:18:16 01:25:13:07

לא, כי הוועד אישר
שאנחנו נלמד אותן.

01:25:22:18 01:25:18:18
העבודה של הוועד
הייתה מסודרת,

01:25:26:09 01:25:22:24
כי הוועד שכנע את כולם
לפני מתן האישור.

01:25:31:21 01:25:26:13
שכנע את מנהיגי האזור,

01:25:38:09 01:25:31:23
כגון, מכרים ואנשי דת, ואנשים
בעלי השפעה, לכן אם הם אישרו,

01:25:41:04 01:25:38:12
כל השאר מקבלים את זה.
כשהגענו, אנשי הוועד

01:25:48:16 01:25:41:10
ירו כדורים באוויר
לאות כבוד כשקיבלו אותנו.

01:25:52:03 01:25:48:18
מאחורי הקלעים, ייתכן שהיו
כאלה שלא ראו את זה בעין יפה,

01:25:55:06 01:25:52:06
אבל לא היה שום דבר בגלוי.

01:26:01:19 01:25:55:08
את גרת עם שלוש משפחות,
איך היה איתם?

01:26:08:24 01:26:01:24
היה מהנה מאוד, כי הם חיים
את החיים היום יומיים,

01:26:10:10 01:26:09:01
לא משנה להם מי בשלטון,
דרג או היילה סלאסי.

01:26:18:10 01:26:15:13
אוקיי, סיימת שישה חודשים...

01:26:22:24 01:26:18:14
כן, סיימתי שישה חודשים

וחזרתי ל"צדא".

01:26:27:00 01:26:22:24

ואז הייתי צריכה לקבל
החלטה יחד עם המשפחה,

01:26:33:04 01:26:27:02

או להמשיך בלימודים גבוהים
או לעזוב למקום אחר ולמצוא עבודה.

01:26:46:10 01:26:33:09

אז נפתח מכון להכשרת מורים בעיר
"בהר-דר", אני רציתי ללכת לשם.

01:26:48:17 01:26:46:13

דרך אגב, מה רצית להיות?

01:26:55:02 01:26:48:19

היו לי הרבה תוכניות,
להסתובב בעולם...

01:26:59:17 01:26:56:07

אני לא יודעת למה,
אבל רציתי להסתובב בעולם.

01:27:02:02 01:26:59:19

מה ידעת על חו"ל?

01:27:09:11 01:27:02:07

הרבה. היינו שומעים על ארה"ב,
על ישראל, אירופה.

01:27:12:07 01:27:09:16

מה ידעתם אז?

01:27:17:03 01:27:12:10

שיש משטרים שונים,
שיש כל מני מדינות שונות.

01:27:26:17 01:27:18:07

טלוויזיה, טלפון,
חשמל, לנהוג ברכב,

01:27:29:02 01:27:26:18

הייתי רוצה להיות כמו האנשים
האלה בחו"ל שיש להם את זה.

01:27:32:19 01:27:29:03

שיהיה לי רכב משלי, בית משלי.

01:27:40:12 01:27:34:05

כשאת באה מכפר,
לומדת ומסיימת תיכון,

01:27:46:04 01:27:40:15

האופקים שלך גדלים משמעותית.
את רואה באנשים האלו...

01:27:52:14 01:27:47:00

מודל לחיקוי ואת רוצה לחיות כמוהם,
אז אני רציתי להסתובב בעולם.

01:28:00:05 01:27:52:16

רציתי ללכת למכון הכשרת מורים
בבהר-דר, אבל במקרה, סבתא שלי,

01:28:04:00 01:28:00:07

אמו של אבי, הייתה צריכה לנסוע
לאדיס אבבה כדי לבקר את בנה,

01:28:12:05 01:28:04:02

שהיה חייל ובא לאדיס אבבה מ"הרר".
מאחר שקיבל קידום ושובץ באדיס אבבה,

01:28:18:06 01:28:12:09

סבתא שלי באה מגונדר
לאדיס אבבה לבקר את בנה.

01:28:20:21 01:28:18:06

אבא לא רצה שתיסע
לבד לאדיס אבבה,

01:28:27:09 01:28:21:24

לכן אמר לי ללכת איתה לשם
ומאוד שמחתי על כך.

01:28:33:23 01:28:27:24

כשעברתי לאדיס אבבה,
ידעתי שאני אטוס לחו"ל.

01:28:38:22 01:28:34:07

ידעתי שאני לא חוזרת לכפר
ולא אהיה מורה יותר.

01:28:42:05 01:28:38:24

אחרי שהגעתי לאדיס אבבה,
התחלנו בהליך העלייה ארצה.

01:28:45:09 01:28:42:08

איך ידעת שאת הולכת

לעזוב לחו"ל?

01:28:57:14 01:28:46:24

כי סיימתי תיכון,
עזבתי את מחוז גונדר למחוז אחר,

01:29:01:13 01:28:57:19

משוואה לאדיס אבבה.
כשאני חושבת על כל זה,

01:29:11:06 01:29:01:15

ידעתי שהחיים משנים כיוון והם
כבר במסלול אחר, שאני הולכת לעזוב.

01:29:18:15 01:29:11:20

נכון שפחדתי,
לא ידעתי מה יהיה איתי,

01:29:24:22 01:29:18:19

אבל מצד שני, אני מבינה
שנסללה הדרך להצלחה שלי.

01:29:30:08 01:29:25:01

אמא ואבא אישרו לי
להמשיך בלימודים.

01:29:32:23 01:29:30:11

אמרת להם כבר
שאת לא חוזרת לכפר?

01:29:38:18 01:29:33:03

לא אמרתי להם,
אבל זה היה ברור שלא אחזור.

01:29:43:01 01:29:39:17

אמרו לי,
אם כבר את באדיס אבבה,

01:29:45:14 01:29:43:01

תרשמי לאוניברסיטה
ותמשיכי בלימודים.

01:29:50:05 01:29:47:02

באתי משם ועברתי לגור
אצל דוד שלי באדיס אבבה.

01:29:54:19 01:29:50:09

איך אדיס אבבה?
האם היא שונה?

01:30:00:06 01:29:55:18
לבוא מכפר ולגור
באדיס אבבה, "ארטקילו",

01:30:03:24 01:30:00:08
ההבדלים הם כמו שמיים וארץ.

01:30:05:02 01:30:04:01
מה ההבדלים?

01:30:15:07 01:30:05:04
העיר, הצפיפות,
אין אוויר לנשום, הכול דחוס,

01:30:25:13 01:30:15:11
הרכבים, בניינים,
ובנוסף הכול מהיר.

01:30:32:04 01:30:25:16
האוויר באדיס אבבה
לא מריח טוב.

01:30:33:17 01:30:32:09
זה מה שהרגשת?

01:30:40:08 01:30:33:20
כן, אבל מצד אחד,
האוניברסיטה הייתה בארטקילו,

01:30:46:17 01:30:40:10
ליד איפה שאני גרה וזה שימח אותי,
שלושה ימים אחרי שהגעתי לעיר,

01:30:49:18 01:30:46:20
ביקשתי מדוד שלי לקחת אותי לבקר
באוניברסיטה ולראות איך לומדים שם,

01:30:57:18 01:30:49:20
רציתי מאוד לראות סטודנטים,
נכנסים ויוצאים מהאוניברסיטה.

01:31:02:23 01:30:58:01
זה עורר בי רצון עז ללמוד שם.

01:31:05:18 01:31:03:01
מה ראית באוניברסיטה כשהגעת?

01:31:08:15 01:31:05:22
ראיתי את הסטודנטים. שמחתי.
- איך נראים הסטודנטים?

01:31:17:19 01:31:08:18
נראים כמו התלמידים באזזו,
אבל הסביבה היא עירונית.

01:31:23:00 01:31:20:16
נרשמתי ללימודים.

01:31:26:14 01:31:23:05
איך נרשמתי?
מאיפה היה לך כסף?

01:31:28:13 01:31:26:17
דודים שלי שילמו עלי.

01:31:33:17 01:31:28:15
גם אחיה של אמי, ההוא שלמד
בישראל וחזר לאתיופיה, גר פה.

01:31:39:16 01:31:33:20
היה עובד במשרד המסחר והתעשייה,
שניהם יחד שילמו עבורי.

01:31:42:17 01:31:40:11
ביקשת מהם לשלם עלייך?

01:31:44:12 01:31:42:20
כן, ביקשתי מהם. אמרתי
להם שאני רוצה ללמוד.

01:31:56:04 01:31:44:15
גם עבדתי, הייתי
קלדנית במשרד כלשהו.

01:32:01:01 01:31:56:10
ביום עבדתי ובערב
למדתי חשבונאות.

01:32:08:11 01:32:03:21
אצל מי גרת בזמן הלימודים?
- אצל דוד שלי.

01:32:09:11 01:32:08:14
איפה הוא היה גר?

01:32:13:00 01:32:09:14
הוא היה גר בארטקילו.
הייתי הולכת ברגל לאוניברסיטה.

01:32:18:01 01:32:13:13

אלה היו לימודי ערב.

01:32:22:03 01:32:18:04

תוך כדי גם מילאנו
טפסים כדי לעלות ארצה.

01:32:25:24 01:32:22:08

באיזו שנה זה היה?
-83-83.

01:32:30:04 01:32:26:01

על פי הספירה האירופית?
- כן.

01:32:38:12 01:32:31:08

לא היו יחסים דיפלומטיים
בין ישראל לאתיופיה,

01:32:41:18 01:32:38:12

לכן הדרך לישראל היא

01:32:46:16 01:32:42:02

בתור סטודנט, אם משיגים
מלגה,

01:32:49:23 01:32:46:16

או כתייר, אם יש משפחה בארץ.

01:32:55:11 01:32:50:04

המבוגרים באים דרך מדינות
אחרות כגון ארה"ב, גרמניה.

01:33:01:00 01:32:55:15

לי היו קרובי משפחה בארץ,
דודה שלי סידרה לי מלגת לימודים

01:33:07:07 01:33:01:04

באוניברסיטת תל אביב,
ללמוד בישראל למשך ארבע שנים

01:33:12:15 01:33:07:14

ולחזור לאתיופיה,
אבל היה צורך בערבות.

01:33:14:21 01:33:12:15

ערבות שאני חוזרת
לאתיופיה אחרי הלימודים.

01:33:19:11 01:33:14:23

מפקידים כסף שישוחרר

אחרי החזרה לאתיופיה.

01:33:22:09 01:33:19:12
כמה כסף היה צריך לשלם?
- 500 ביר.

01:33:25:17 01:33:22:11
זה היה אז הרבה כסף.

01:33:32:19 01:33:25:21
להרבה אנשים לא הייתה משכורת בסכום
כזה. בנוסף, דוד לא יכול לשמש כערב,

01:33:37:22 01:33:33:18
שמא יתפסו אותו או יחשדו בו.

01:33:43:20 01:33:37:22
לכן הדודים שלי שילמו שוחד
והביאו מישהו אחר

01:33:50:03 01:33:43:24
שיערוב לי. הוא חתם
על הערבות. ככה זה עובד.

01:33:53:10 01:33:50:07
כמה שנים למדת
באוניברסיטה באתיופיה?

01:33:58:09 01:33:53:15
שנה וחצי.
באתי ארצה לפני שסיימתי.

01:34:07:15 01:33:59:06
אחזיר אותך אחורה לתקופת הלימודים
באזזו, בת כמה היית כשעזבת לאזזו,

01:34:16:00 01:34:07:17
מי תומך בך, איפה גרת,
את אישה ואיך זה לגור לבד?

01:34:18:14 01:34:16:05
איך הסביבה קיבלה אותך?

01:34:30:09 01:34:18:15
אחרי שסיימתי יסודי, היו התלבטויות
האם ללכת ללמוד באמבובר או באזזו.

01:34:35:03 01:34:30:21
אחרי יסודי, הרבה
לא ממשיכים בלימודים.

01:34:38:07 01:34:35:08
לסיים כיתה ו'
זה כמו לסיים תואר.

01:34:51:11 01:34:38:12
הוחלט כי אלמד באזזו
כי המשפחה ראתה שמסוכן ללמוד

01:35:02:19 01:34:52:11
באמבובר ולחזור כל יום הביתה, ולכן
יותר קל מהרבה בחינות ללמוד באזזו.

01:35:09:08 01:35:03:01
באזזו אפשר לשכור דירה, להישאר שם
עד שישי וכל סוף שבוע לחזור למשפחה.

01:35:12:22 01:35:09:13
ראשית, אחי יגור איתי.
- אחיך גם למד?

01:35:15:15 01:35:12:24
כן, הוא גם למד.

01:35:23:04 01:35:15:19
שנית, שתי חברות שלי, נוצריות,
שכרנו יחד דירה באזזו.

01:35:29:11 01:35:23:06
אבא מצא לנו דירה לשכירות.
הסתובב הרבה וחיפש דירה.

01:35:32:24 01:35:29:15
שואלים בית בית אם יש להם
דירה להשכרה עד שמוצאים.

01:35:37:15 01:35:33:01
בדרך כלל משכירים לך או חדר

01:35:45:09 01:35:37:15
או דירה בצמוד לבית גדול
שבו גרה המשפחה שמשכירה.

01:35:46:14 01:35:45:13
מה אתם שכתם?

01:35:52:14 01:35:46:16
בהתחלה שכרנו דירה צמודה לביתנו
של המשכיר. אחרי זה עברנו.

01:36:06:23 01:35:52:18
המשכיר לוקח אחריות ושומר שלא יבואו אנשים ויפריעו, הרי את גרה רחוקה

01:36:14:21 01:36:07:01
מהמשפחה. את גם נזהרת. בנוסף, ההורים מבקרים ורואים שהכול בסדר.

01:36:21:02 01:36:14:23
אבא שלי היה מביא לנו אוכל, קמח, חריף, ועוד.

01:36:30:18 01:36:21:20
שכירות מתחלקים בינינו.
- כמה השכירות עלתה?

01:36:37:05 01:36:30:20
15-20 ביר. מתחלקים בין ארבעתנו. זה היה אז הרבה כסף.

01:36:45:07 01:36:37:11
את יודעת, בכפר מעדיפים לתת לך 50 קילו טף ולא כסף.

01:36:51:11 01:36:45:07
הייתי עושה "טילף"
(תפירת צורות על בגדים),

01:36:54:16 01:36:51:12
ומזה הייתי מרוויחה כסף.

01:37:02:12 01:36:54:22
הייתי משתמשת בזה לקניות כמו קרם ועוד דברים אחרים.

01:37:05:22 01:37:02:14
אפילו קניתי לאחיות שלי דברים.

01:37:11:10 01:37:05:24
כך התפרנסתי באזזו,
זה לא היה קל להתמודד עם זה,

01:37:17:17 01:37:11:15
כי את הולכת לשם למטרה ברורה ומוגדרת.

01:37:18:23 01:37:17:19
המטרה היא ללמוד.

01:37:22:01 01:37:19:00
למה את מתכוונת כשאת אומרת
שלא היה קל להתמודד עם זה?

01:37:29:08 01:37:22:04
כי את עוזבת את המשפחה,
ההורים, את מכינה לעצמך אוכל,

01:37:38:19 01:37:29:14
ובנוסף בדרך כלל אין לך כסף, לכן
את צריכה עבודה שמכניסה כסף טוב.

01:37:45:06 01:37:38:21
מי באמת בישל אוכל?
- אנחנו הבנות. אח שלי עשה קניות,

01:37:53:04 01:37:45:09
כגון ירקות ופירות, אפונה,
וכל הבנות בישלנו יחד.

01:37:57:18 01:37:53:08
הבנים לרוב לא מבשלים אוכל.
אבל אם שוכרים דירה, אין יותר

01:38:01:20 01:37:57:22
מדי ברירה, מבשלים רטבים.

01:38:03:10 01:38:01:23
בדרך כלל נפגשים
בבית ספר עם כאלה

01:38:08:06 01:38:03:13
שבאו מאזור אחר וגרים בשכירות,
לפעמים גם אוכלים ביחד איתם.

01:38:20:04 01:38:08:12
בתקופת מבחנים, לא קרה הרבה,
נשארים סופ"שים בדירה.

01:38:27:18 01:38:20:08
בדרך כלל מעדיפים לחזור הביתה.
מאוד מתגעגעים למשפחה.

01:38:29:24 01:38:27:21
אבל כיוון שאנחנו עם חברים,
זה מקל קצת.

01:38:34:09 01:38:30:12
הם עוזרים מאוד.
אני זוכרת את הגעגועים.

01:38:40:23 01:38:35:18
אשאל שאלה אחרת,
האם התאהבת במישהו בימים ההם?

01:38:54:04 01:38:41:04
כן, הרבה פעמים. היינו הרבה חברים
בתיכון, וכשהייתי בשירות לאומי,

01:38:56:20 01:38:54:15
וכשהייתי באדיס אבבה.

01:39:00:06 01:38:56:20
הרבה פעמים,
היו הרבה התאהבויות.

01:39:09:05 01:39:03:07
אבל כיוון שאני יהודייה
נזהרתי עם זה.

01:39:15:11 01:39:09:08
הרתיע אותי להתאהב בנוצרי,
זו התאהבות שטחית.

01:39:23:14 01:39:16:04
תגידי לי איך נהגת, בתור
בחורה יהודייה שמתאהבת?

01:39:31:05 01:39:23:17
כותבים מכתבי אהבה,
נפגשים, יוצאים לבלות,

01:39:36:09 01:39:31:07
לאחד מהם אמרתי בגלוי שלא
יתאהב בי כי אני יהודייה.

01:39:43:17 01:39:37:18
מה אמר כשאמרת לו את זה?
- שזה לא משנה, לא מפריע לו,

01:39:49:16 01:39:43:20
שהוא יבוא איתי לישראל.

01:40:02:00 01:39:49:16
דבר נוסף, אני נמצאת
בתהליך לעלות ארצה,

01:40:08:16 01:40:02:06
אם לא חיתנו אותי כבר בכפר,
אין טעם להתחתן בדרך לישראל.

01:40:18:01 01:40:08:19
אפשר לצאת וליהנות,
אבל המטרה היא לעלות ארצה.

01:40:19:15 01:40:18:04
אם היו יהודים, ייתכן

01:40:24:09 01:40:19:20
שהייתי מתאהבת, כי הייתי יודעת
שהוא יעלה איתי, אבל לא מצאתי,

01:40:28:15 01:40:24:10
כי בדרך כלל הייתי
בסביבה נוצרית.

01:40:34:11 01:40:29:07
איך אתם נהנים ואיפה?
איפה אתם מבליים?

01:40:39:08 01:40:36:07
על איזה מקום את מדברת,
גונדר, אזזו, אדיס אבבה?

01:40:40:14 01:40:39:12
נתחיל מאזזו.

01:40:48:08 01:40:40:23
באזזו, הם באים לדירה,
שומעים שירים ביחד,

01:40:54:11 01:40:49:10
מדברים ומתבדחים וצוחקים.

01:41:06:07 01:40:56:01
באדיס אבבה, בדרך כלל הולכים
לבית קפה, או לפארקים,

01:41:16:23 01:41:06:21
יושבים ומדברים, קוראים ספרים,
היינו עושים תחרות בפשט ודרש,

01:41:22:22 01:41:17:01
מי מפרש נכון.
- מה את זוכרת מאותן תחרויות?

01:41:31:17 01:41:23:03
לא זוכרת שאלות כרגע, אבל היינו
מתחרים מי יפרש נכון, מה הדרש

01:41:43:10 01:41:31:21
ומה הפשט של אותה שאלה.
גם היינו מתחרים בחידות.

01:41:48:22 01:41:43:16
עוד בילדות היינו
משחקים בחידות.

01:41:59:08 01:41:49:22
שאלה אחרונה, למה את
מתגעגעת באתיופיה, זיכרונות...

01:42:01:14 01:41:59:17
אני מתגעגעת להרבה דברים.

01:42:03:24 01:42:01:17
משהו שחקוק בזיכרון שלך.

01:42:19:07 01:42:04:05
החיים המשפחתיים שם,
העזרה ההדדית והחיים הרגועים.

01:42:28:03 01:42:19:15
החיים רגועים יותר,
לא מתרוצצים, מה שלא סיימת היום,

01:42:42:23 01:42:28:05
את יכולה להמשיך מחר. מסתפקים
במועט. לכל אלה אני מתגעגעת.